

פ' כי תבא

יבמות דף קכב

תוכן ענינים

- א. בענין גדר נאמנות דעכו"ם מסל"ת.
- ב. בענין עדות צרה במסל"ת.
- ג. בענין הויכוח מה להוכיח מהפונדקית.
- ד. בענין דרישה והקירה בעדות נשים.

דף קכב. [מדף קכא:]

ובעובד כוכבים אם היה מתכוון אין עדותו עדות**וכו' היכי משכחת לה במסיח לפי תומו וכי ההוא.. מאן איכא בי חיובא..**

א [בענין נאמנות של עכו"ם במסיח לפי תומו.

- א. מבואר במתניי כפי מסקנת הגמ' דעכו"ם שאינו מתכוון להעיד, אלא דאגב אורחא מסיח לפי תומו דמת פלוני אז הוא נאמן ומשיאין את אשתו. ובעצם הרבה עגונות במשך הדורות הותרו ע"י עכו"ם שהיה מסיח לפי תומו איזה מעשה, ועי"ז נודע להם שמת פלוני. ויש שהתירו גם לסמוך על עיתונים מדין מסל"ת [הובא בהרי צבי סי' נ"ט].
- ב. אמנם בעיקר דינא דעכו"ם שמסל"ת נאמן, באמת צ"ב איך מועיל דיבורו הא עכו"ם אינו בר עדות כלל. ויש ב' דרכים.
- ג. [א] והריטב"א והנמוק"י פי' דאינו מדין עדות, דגוי אינו בר עדות כלל, אלא משום דקים לן דקושטא קאמר כיון דמסל"ת ומשום עגונא אקילו רבנן וכדאקילו בעד אחד, ובעד מפי עד [והוסיף דאין לנו לחוש בשום מקום לשמא תשכור עדים, גם לא חששו לשמא תשכור גוי שיאמר כן מסל"ת, דמתוך חומר שהחמרת בסופה הקלת בתחילתה, אעפ"כ יש לו לדיין לדקדק בזה יפה אם נראה בדבר רמאות] וכן כתב הבית שמואל (סקל"ו).
- ד. ומבואר דמסל"ת אינו עדות אלא אומדנא וסברא דכיון דמדבר לפי תומו קושטא קאמר וסמכינן עליה, והוי כאומדנא בעלמא דמסתמא כך היה. והרי זה דומה לקטנים שמספרים שבאין מלוייה של פלוני דסומכינן דמסתמא כך היה.
- ה. [ב] אמנם מצינו בראשונים דמשמע דלא כזה, דעיין בשו"ת הרשב"א (מיוחסות סי' קכ"ח) שכתב דשייך בו דין כל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים, והיינו דאם עכו"ם העיד במסל"ת דמת פלוני והתירוה לינשא, ואח"כ בא אחר ומסל"ת דלא מת, אמרינן דכבר נעשה הראשון כשנים, ודבר זה פשיטא דאינו אלא לגבי עדות. אולם באמת צ"ב איך שייך שיהא עכו"ם נאמן בתורת עדות, הא אינו בר עדות כלל. ויש לפרש בטוב טעם דנחלקו לשיטתייהו.
- ו. דהנה עיין בשו"ת תורת חסד (ח"ב סי' מ') שדן האם עכו"ם מסל"ת נאמן מה"ת או מדרבנן, וכתב שזה תלוי בדין ע"א דעלמא בעדות אשה, דלהרא"ה והריטב"א (דף פח.) דע"א נאמן מה"ת משום עבידא לגלויי ודייקא ומינסבא ואדרבה כתבו דא"א שחז"ל יעקרו בזה דבר מה"ת, אז צ"ל דגם עכו"ם מסל"ת הוי סברא מה"ת שיועיל, אולם לרש"י והרשב"א (כתובות דף ג.) דעדות ע"א הוי מדרבנן ואפקינהו רבנן קידושין מיניה אז גם בעכו"ם מסל"ת הוא כן [ובאמת כך משמע מהרשב"א בכתובות שם דכלל בתוך דבריו עכו"ם מסל"ת ע"ש].
- ז. ולפי"ז י"ל דזה פשיטא דא"א שיהא לעכו"ם דין עדות מה"ת דהא בדיני דאורייתא אינו בר עדות כלל, ולכן הדבר תלוי, דלהריטב"א דכל עדות דע"א הוא מה"ת אז על כרחך דכאן אינו מדין עדות אלא אומדנא בעלמא שאומר אמת. משא"כ להרשב"א דכל נאמנות של ע"א הוא מדרבנן וכן בעכו"ם מסל"ת הוא מדרבנן, אז יתכן דנתנו לו חז"ל דין עדות.
- ח. ויש להוסיף דבר נחמד, דנחלקו הראשונים מהו לגבי שאר איסורים אם בא עכו"ם מסל"ת ואומר דפירות אלו הם של ארץ ישראל האם יתחייבו במעשר ויהיו אסורין בשביעית לכה"פ לחומרא דלמא אומר אמת, וכתב התה"ד דשפיר חוששין לדבריו, אולם הרשב"א כתב דאין עכו"ם מסל"ת בשאר איסורים כלל לא לחומרא ולא לקולא [והובא בשו"ע יו"ד סי' ט"ז דאם עכו"ם מעיד על ב' בהמות שהם אותו ואת בנו דאין צריך לחשוש לדבריו].
- ט. ולהני"ל הך רשב"א הוא ג"כ לשיטתו, דלדידה עכו"ם מסל"ת אינו אומדנא ואינו כלום מן הדין, ורק חז"ל שהאמינו לע"א ועשו אפקינהו הוסיפו להאמין עכו"ם מסל"ת, אבל בשאר איסורים אינו כלום, משא"כ התה"ד ס"ל כהריטב"א דהוי אומדנא דמוכח דמסתמא כך היה כפי שמס לפי תומו ושפיר חוששין לדבריו בשאר איסורין, והדברים נפלאים. [וי"מ דעת הרשב"א באופ"א לגמרי, דאפשר שיועיל גם מן הדין, דגריעותא דעכו"ם יותר משאר פסולי עדות היינו משום דחשודים לשקר וכמשי"כ הרשב"א (במיוחסות שם) דגוי לא מחמת פסול עדות בלבד פוסלים אותם, אלא אפילו מחמת ש'מחזיקים אותן כשקרנים ומעידים דבר שאינו כדכתיב פיהם דבר שוא' ומפני כך אמרו שאין גוי נאמן אלא במסל"ת, אבל במתכוין להעיד אינו נאמן כלל, עכ"ל. ומבואר מהרשב"א שעכו"ם הוי מפסולי עדות וכאשה ועבד, וגם הם בחזקת שקרנים ולא איכפת להו כלל להעיד בשקר. ולפי"ז היכי דמסל"ת, וקים להו לחז"ל שאינן חשודין לשקר וקושטא קאמרי שוב נפלה טעם דשקר, ורק נשאר טעם דפסולי עדות דאין נאמנין בשאר מקומות, אבל מצד זה הרי משום עיגונא הקילו חז"ל, ומשו"ה כלל הרשב"א עכו"ם מסל"ת עם שאר פסולי עדות דכל שנסתלק החשש שקר דינן כשאר פסולי עדות דפסולים מזה"כ. ולפי"ז מובן איך שייך שיהא כשנים דשפיר הוי מדין עדות, ולא משום אן סהדי בעלמא].

שמע בת קול וכו' ודלמא שד הוא וכו' ודלמא צרה הואי וכו'.

[ב] בענין אי חמש נשים פסולות נאמנות במסל'ית.

- א. בשו"ת הריב"ש (סי' שע"ז) הקשה למה לא הקשו ונימא עכו"ם הואי, ותי' דמיירי במסל'ית דמהני אפילו בעכו"ם ולכן רק פוסלין אלו [הוכיח מכאן דא"צ הוספת סיפור דברים כדי שיהא מסל'ית, ונחלקו הראשונים בזה ואכמ"ל].
- ב. וכתב הב"ש (סקי"ג) דמוכח דצרה אינה נאמנת אפי' במסל'ית, דהא מיירי כשעכו"ם כשר ואעפ"כ הק' ודלמא צרה הואי.
- ג. בשו"ת אג"מ (אה"ע ח"א סי' מ"ה) נשאל באשה שחמותה כתבה מיוראפ לנכדיה שבאמריקא שיאמרו קדיש על אביהם שמת. והרי ציור זה הוא מסל'ית, וכבר כתב הב"ש דחמותה וצרה וכדו' אינן נאמנות אף במסל'ית.
- ד. אמנם כתב דכאן הוא באופן שאין טעם שתשנא את כלתה דאינן במדינה אחת שתירש כל עמלה, וגם שהיא במקום שנחרבו ובעניות גדולה שברור שלא יסעו לירש את אביהן, וא"כ יש להתיר, דהא כל הטעם שיש להחמיר הוא משום לא פלוג דבחמש נשים לא חילקו בין הצוירים, אולם הא דלא מהני מסל'ית בה' נשים זהו מטעם אחרת [דהא גם בפסולי עדות מהני מסל'ית], דחוששין שתערים במזיד לקלקלה, א"כ כשאין חשש שנאה לא יועיל מדין עדות אבל מהני מדין מסל'ית.

אמר רב כהנא פונדקית עובדת כוכבים היתה ומסיחה לפי תומה היתה...

[ג] בענין ויכוח בין חכמים ור"ע לגבי הפונדקית [וביאור דברי התוס', עפ"י הרה"ג ר' אשר אראלי שליט"א].

- י. הנה תנן דר"ע אומר דאין משיאין אשה עפ"י אשה או עבד או שפחה או קרובים, ומבואר דרק ע"א כשר נאמן. ואמרו לו חכמים מעשה בפונדקית עכו"ם דהיתה נאמנת, והשיב ר"ע התם מסל'ית היתה ואין מזה ראייה לעדות גמורה.
- יא. והקשו התוס' איך הביאו רבנן ראייה מן הפונדקית הא היתה מסל'ית, ותי' וי"ל דלא היתה ממש מסיחה לפי תומה וכו' ור"ע אמר להם כי אין זה ראייה דודאי אין לך מסיח לפי תומה גדול מזה כיון דראוה בוכה. וצ"ב תירוצם אכתי אין אפשר להוכיח ממסל'ית לעדות גמור דע"א ומה לי דלא היתה מסל'ית גמור.
- יב. והרה"ג ר' אשר אראלי שליט"א [בחבורות מוצ"ש] אמר לבאר דתוס' מוכיחין דאין הנאמנות משום אומדנא גרידא, אלא דיש כאן עדות [כמשי"נ לעיל] וע"י המסל'ית שוללים הצד שקר, ושוב נאמן העכו"ם כשאר פסולי עדות דכשאינו מסל'ית גמור א"א שיהא הנאמנות מצד המסל'ית לבד, ולפי"ז לר"ע דרק במסל'ית גמור נאמן היה משמע דאינו מדין עדות כלל.
- יג. ונמצא דדין מסל'ית אי הוי מדין עדות מיתלא תלוי בהך פלוגתא דתנאי [ונתבאר לעיל באות א' מחלוקת הראשונים, ולהנ"ל יהא פלוגתא דר"ע וחכמים] ויהא נ"מ ביניהו אי אמרינן כל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים.
- יד. אולם העיר דיתכן דכל זה הוא רק קודם שהוחזקו היינו כשהיה סבור ר"ע דפסולי עדות אינן נאמנין לעדות אשה, אבל הגמ' הוכיח דאחר שהוחזקו אז גם לר"ע אשה ועבד נאמנין, א"כ שוב י"ל דאצ"ל מסל'ית גמור ומהני המסל'ית בהדי הדין פסולי עדות, ואז יהא דין 'כל מקום שהאמינה תורה הרי כאן שנים' גם לר"ע ודו"ק.

[ד] בענין דרישה וחקירה בעדות נשים.

- א. מבואר דנחלקו תנאים אם עדי נשים שבאים להעיד לאשה שבעלה מת, האם מוטל על הב"ד לחקור ולדרוש את העדים.
- ב. וביארה הגמ' שר"ע שסובר שא"צ דו"ח טעמו כיון שע"י עדות זו לא רק שהיא מותרת להנשא אלא גם נוטלת כתובתה לכן הוי כדיני ממונות וא"צ דו"ח, ור"ט סובר שצריך דו"ח משום דלהתיר אש"א לכל העולם הוי כדיני נפשות דצריך.
- ג. והקשו הראשונים דמאחר שיש בעדות זו גם דיני נפשות הדין נותן משום זה שלא יהיו העדים נאמנים אלא בדרישה וחקירה, דאיך אפשר להקל משום דיש בו גם דיני ממונות וכי מקילים בדיני נפשות משום דיני ממונות.
- ד. עוד הקשו דארוסה שאינה נוטלת כתובה למה נקל בה שלאל הצריך בה דרישה וחקירה. ונאמר בזה בעיקר ג' דרכים:
- ה. [א] הרמב"ן בתי' הראשון: כתב דכיון דעפ"י עדותן הדין נותן שתגבה כתובתה, ולגבי דיני ממונות יש תקנה דרבנן שלא להצריך דו"ח א"כ על כרחינו צריכין להאמינם לגבי ממון, וממילא א"א שלא להאמין אף על הנשואין שלה שהרי ממדרש כתובה נלמד לכשתנשאי לאחר תטלי מה שכתוב לכו. וגם ארוסה הוצרכו להתיר שלא יהא כחוכא וטולא [ורק קשה טובא ע"ז דאדרבה נימא להיפוך, דמאחר דליכא היתר נשואין לכן אינה גובה כתובתה, וכן הקשה ריטב"א].
- ו. [ב] הרמב"ן בתי' השני: תי' דכל דינים שבעולם צריכין דרישה וחקירה, וחז"ל תקנו דבנפשות שישאר בו דין דו"ח, ובממונות לא יהא בו, ועכשיו אין לנו דיני נפשות וא"כ יל"ע אי לדמותו לנפשות או לממון וע"ז קבעו לדמותו לממונות.
- ז. [ג] הריטב"א תי' [בשם רבו בשם אחיו] דהיתר אשה במיתת בעלה וכן שאר עיני גיטין וקידשין אן צריכין דרישה וחקירה מצד עצמם, ולפי"ז הנידון להיפוך האם לתקן דין דו"ח מחמת הכתובה, וע"ז אמרו די"ל דע"י התקנה לא תקנו.

בענין גדר נאמנות של עכו"ם במסיח לפי תומו

אלא מתניתין דקתני ובעובד כוכבים אם היה מתכוין אין עדותו עדות היכי משכחת לה במסיח לפי תומו כי ההוא דהוה קאמר ואזיל מאן איכא בי חיזאי מאן איכא בי חיזאי שכיב חיזאי ואנסבה רב יוסף לדביתהו.

מבואר במתני' כפי מסקנת הגמ' דעכו"ם שאינו מתכוון להעיד, אלא דאגב אורחא מסיח לפי תומו דמת פלוני אז הוא נאמן ומשיאין את אשתו. ובעצם הרבה עגונות במשך הדורות הותרו ע"י עכו"ם שהיה מסיח לפי תומו איזה מעשה, ועי"ז נודע להם שמת פלוני.

אמנם בעיקר דינא דעכו"ם שמסל"ת נאמן, באמת צ"ב איך מועיל דיבורו הא עכו"ם אינו בר עדות כלל. ויש ב' דרכים.

הריטב"א והנמוק"י פי' דאינו מדין עדות, אלא משום דקים לן דקושטא קאמר כיון דמסל"ת ומשום עגונא אקילו רבנן וכדאקילו בעד אחד, ובעד מפי עד. ומבואר דמסל"ת אינו עדות אלא אומדנא וסברא דכיון דמדבר לפי תומו קושטא קאמר וסמכינן עליה.

אמנם בשו"ת הרשב"א (מיוחסות סי' קכ"ח) כתב דשייך דין כל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים, ומשמע דהוי מדין עדות, אולם צ"ב שיטת הרשב"א איך שייך שיהא עכו"ם נאמן בתורת עדות, הא אינו בר עדות כלל. ויש לפרש ב' דרכים:

דרך א. יש לפרש דאזלי הרשב"א והריטב"א לשיטתייהו דעיין בשו"ת תורת חסד (ח"ב סי' מ') שדן האם עכו"ם מסל"ת נאמן מה"ת או מדרבנן, וכתב שזה תלוי בדין ע"א דעלמא בעדות אשה, דלהרא"ה והריטב"א (דף פח.) דע"א נאמן מה"ת וא"א שחז"ל יעקרו בזה דבר מה"ת, אז צ"ל דגם עכו"ם מסל"ת הוי מה"ת, אולם לרש"י והרשב"א (כתובות דף ג.) דעדות ע"א הוי מדרבנן ואפקינהו רבנן קידושין מיניה אז גם בעכו"ם מסל"ת הוא.

וי"ל דפשיטא דא"א שיהא לעכו"ם תורת עדות מן התורה, ולכן להריטב"א דמהני מה"ת ע"כ דהוי מדצ אומדנא, אבל להרשב"א דהוי מדרבנן יתכן דתקנו בו שיועיל מדין עדות.

ויש להוסיף דהרשב"א לשיטתיה נקט דבשאר איסורין לא מהני מסל"ת אפי' לחומרא, דאין להוכיח מכאן דמסל"ת הוי אומדנא, דאינו אלא תקנת חז"ל להאמין גם עכו"ם מסל"ת.

דרך ב. עוד יש לפרש דהרשב"א נקט דהא דעכו"ם גריעי משאר פסולי עדות היינו משום דחשודין לשקר, וא"כ כשיש הוכחה דאינו משקר כגון ע"י מסל"ת שוב יתכן דיהיו נאמנין מן הדין וגם מה"ת ודו"ק.

א. חידושי הריטב"א.

פ"י דאינו מדין עדות, דגוי אינו בר עדות כלל, אלא משום דקים לן דקושטא קאמר כיון דמסל"ת ומשום עגונא אקילו רבנן וכדאקילו בעד אחד, ובעד מפי עד.

ב. בית שמואל סי' י"ז סקל"ו.

העתיק דברי הריטב"א והנמוק"י דאינו מדין עדות אלא אומדנא.

ג. שו"ת הרשב"א מיוחסות סי' קכ"ח.

כתב דשייך דין כל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים, והיינו דאם עכו"ם העיד במסל"ת דמת פלוני והתירוה לינשא, ואח"כ בא אחר ומסל"ת דלא מת, אמרינן דכבר נעשה הראשון כשנים, ודבר זה פשיטא דאינו אלא לגבי עדות. אולם באמת צ"ב איך שייך שיהא עכו"ם נאמן בתורת עדות, הא אינו בר עדות כלל. ויש לפרש בטוב טעם דנחלקו לשיטתייהו.

דרך א. ביאור שיטת הרשב"א:

ד. שו"ת תורת חסד ח"ב סי' מ'.

דן האם עכו"ם מסל"ת נאמן מה"ת או מדרבנן, וכתב שזה תלוי בדין ע"א דעלמא בעדות אשה, דלהרא"ה והריטב"א (דף פח.) דע"א נאמן מה"ת משום עבידא לגלויי ודייקא ומינסבא ואדרבה כתבו דא"א שחז"ל יעקרו בזה דבר מה"ת, אז צ"ל דגם עכו"ם מסל"ת הוי סברא מה"ת שיועיל, אולם לרש"י (שבת דף קמה:) והרשב"א (כתובות דף ג.) דעדות ע"א הוי מדרבנן ואפקינהו רבנן קידושין מיניה אז גם בעכו"ם מסל"ת הוא כן [ובאמת כך משמע מהרשב"א בכתובות שם דכילל בתוך דבריו עכו"ם מסל"ת ע"ש].

ה. ריטב"א דף פח.

כתב דנאמנות ע"א באשה הוי מה"ת דהוי אנן סהדי גמור.

ו. ח"י הרשב"א כתובות דף ג.

כתב ע"א ופסולי עדות באשה הוי מדרבנן ואפקינהו רבנן לקידושין מיניה.

ולפ"י דהוי נאמנות מדרבנן שפיר יתכן דתקנו כן באופן עדות ודו"ק.

ז. שו"ת הרשב"א ח"א סי' קי"ח.

עכו"ם שמכר שתי בהמות ואח"כ אמר מסיח לפי תומו שהן אותו ואת בנו אינו נאמן במה שאמר לאחר שמכרה ויצאו מתחת ידו. [והובא להלכה בשו"ע יו"ד סי' ט"ז סעיף י"א].

וחזינן בהרשב"א דמסל"ת אינו כלום, והיינו כשיטתו דלא מהני מה"ת כלל ורק תקנו כן בעדות אשה ע"י אפקינהו.

דרך ב. ביאור שיטת הרשב"א:

ח. שו"ת הרשב"א מיוחסות סי' קכ"ח.

כתב בלשונו דגריעותא דעכו"ם יותר משאר פסולי עדות היינו משום דחשודים לשקר, ולפ"י היכי דמסל"ת, וקים להו לחז"ל שאינן חשודין לשקר וקושטא קאמרי שוב נפלה טעם דשקר, ורק נשאר טעם דפסולי עדות דאין נאמנין בשאר מקומות, אבל מצד זה הרי משום עיגונא הקילו חז"ל, ומשו"ה כלל הרשב"א עכו"ם מסל"ת עם שאר פסולי עדות דכל שנסתלק החשש שקר דינן כשאר פסולי עדות דפסולים מגז"כ. ולפ"י מובן איך שייך שיהא כשנים דשפיר הוי מדין עדות, ולא משום אנן סהדי בעלמא.

ט. מאמר יבמין.

הביא פלוגתת הראשונים אי שייך כל מקום שהאמינה תורה לע"א הרי כאן שנים בעכו"ם מסל"ת, והעלה בהרשב"א כהנ"ל דמסל"ת מוריד החשש שקר, ושוב הוי העכו"ם כשאר פסולי עדות.

ישראל דוקא דאפשר דחזו ליה זכותא, מה שאין כן בבית דין של גוים. ואיכא דמוקים ליה בבית דין של גוים דוקא דאפשר דמקבלי שוחדא ומצלי ליה. והרמב"ם ז"ל (הל' גירושין פ"ו הכ"ט) פסק כלישנא בתרא דאוקימנא בבית דין של גוים, אבל בבית דין של ישראל מעידין עליו, דכיון דגמר דיניה, לא שכיח דהדר חזו ליה זכותא. ומסתברא דכיון דתרי לישני גינהו, ולא איפסקא הלכתא כחד מינייהו דאזלינן לחומרא דאיסור דאורייתא הוא, וכין בבית דין של גוים וכין בבית דין של ישראל נותנים עליו חומרי חיים וחומרי מתים.

ואסיקנא דגוי אם היה מתכוין להעיד כלל אין עדותו עדות, וכל שכן אם נתכוין להתיר. ואין סומכים עליו אלא במסיח לפי תומו, וגם זה אינו מדין עדות דגוי אינו בר עדות כלל, אלא משום דקים לן דקושטא קאמר כיון שמסיח לפי תומו, ומשום עיגונא אקילנן רבנן כדאקילו בעד אחד ועד מפי עד, ואין לנו לחוש בשום מקום לשמא תשכור עדים, גם לא חששו לשמא תשכור גוי שיאמר כן מסיח לפי תומו, דמתוך שהחמרת בסופה הקלתה בתחלתה. אעפ"כ יש לו לדיין לדקדק בזה יפה אם נראה בדבר רמאות:

מאן איכא בי חיואי דשכיב. ובאידיך עובדא אמרינן מאן איכא בי חסא דטבע. ושמע מינה דגוי מסיח לפי תומו, כיון שאומר מת פלניא סגי, ולא בעי למימר קברתיו, ולא תלינן דילמא לא דק ואמר בדדמי, ואמרינן נמי בפרק כל הגט (גיטין כ"ח ע"ב) שמע מקומנטריסין של אומות העולם איש פלניא מת איש פלניא נהרג לא תנשא אשתו, ופרכינן והא קיי"ל דגוי מסיח לפי תומו הימוני מהימן, ופרקינן הני מילי היכא דלא שייך במילתא, אבל במילתא דשייכי בה עבידי לאחזוקי שקרייהו, אלמא בגוי דעלמא אע"פ שלא אמר אלא מת פלוני או נהרג פלוני תנשא אשתו. ואי קשיא לן דבעובדי דבסמוך מעשה דישראל וגוי שהיו מהלכים בדרך, ומעשה דקולר של בני אדם, ודכרכום של ביתר, דבכולהו אמרו וקברתיו. י"ל דהתם עובדא הכי הוה, ולא דצריכינן להכי. ותמהני על הרמב"ם ז"ל שכתב (הל' גירושין פ"ג הל' כ"ה) והוא שאמר קברתיו, וקברנום, היאך נעלמו ממנו המעשיות האלו דשריוה כיון דאמר גוי שכיב פלוני. וי"ל דכל היכא דגוי מכריז מאן איכא בי פלוני שכיב פלוני בהא סגי כדאמרן בהני עובדי, דכיון דמעיל נפשיה לאכרוזי ולמימר הכי, אי לאו דקים ליה דשכיב ודאי לא הוה אמר, אבל בגוי מסיח לפי תומו דעלמא חיישינן דילמא אמר בדדמי, וצריך שיאמר קברתיו, כן נ"ל לפירוש הרב ז"ל, וטעמא דמסתבר הוא:

דף קכב ע"א

גוי שהיה מוכר פירות בשוק ואמר של ערלה הם של נמע רבעי הם של עזיקה הן. פירש רש"י ז"ל בשם רבותיו ז"ל של עזיקה פרדס מעוזק וגדר לו סביב, והוא שנה שביעית והוורו להו פירות משומרים בשביעית שהם אסורים. והקשה הוא ז"ל דפירות משומרים אינם אסורים קודם זמן הביעור. ואם לאחר

הביעור אפילו מן המופקרים אסורים. ור"ת ז"ל השיב עליו ואמר דאפילו קודם הביעור פירות משומרים אסורים מדתניא בספרא (בהר"פ א ג) ואת ענבי נזירך לא תבצור, מן המשומר אי אתה בוצר אבל אתה בוצר מן המופקרים, והרמב"ן ז"ל השיב דהיא ברייתא לא באה לאסור הפירות עצמן, אלא לאסור הבצירה, וליתן לאו על המשמר כרמו ובוצר אותו ואינו מפקיר, וכבר נשמר מזה רש"י ז"ל בפירוש החומש שלו שכתב ואת ענבי נזירך לא תבצור, ענבי נזירך שהפרשת והנזרת אותם מבני אדם ולא הפקרת אותם לא תבצור אותם כדרך הבוצרים אלא נהוג בהם הפקר, וכענין שדרשו שם בספרא לא תבצור כדרך הבוצרים, מכאן אמרו תאנים של שביעית אין קוצצין אותם במקצה. ובמסכת סוכה (ל"ט ע"ב) נראה כפירוש רש"י ז"ל, דתניא התם אבל בלוקח מעם הארץ מן המשומר אפילו בכחצי איסור אסור, ועל כרחך טעמא כדפירש רש"י ז"ל התם דהיינו משום חשש סחורה, ומערים הוא כשמוכר על יד על יד, ואילו היו פירות משומרים דשביעית אסורים אמאי לא אסר אלא בעם הארץ כדקתני רישא, הרי הן עצמן אסורים ואפילו ביד חבר. הלכך הא דקאמר של עזיקה יש לפרש כלשון שפירש רש"י

ז"ל, דעיר שבארץ ישראל היא ופירותיה משוכחים, ואם היה גוי זה בחוצה לארץ ואומר מעזיקה הם, אין חוששין לדבריו לומר ישראל מכרם לו ושמא לא נתעשרו. אי נמי שלשון עזקה מלשון עזק בין הזיתים (מנחות פ"ה ע"ב) שפירושו חופר או עושה להם כמין עוגיאות למלאתו עפר ואברויי אילנא הוא ואסור, ומפני כן הפירות עצמן אסורים בשביעית כיון שבאו מחמת עבודת שביעית, וכדאמרינן (תרומות פ"ב מ"ג) הנוטע בשביעית יעקר, ושדה שנטייבה או נדיירה לא תזרע במוצאי שביעית (שביעית פ"ד מ"ב), וכגון שאומר הגוי שהיה משדה של ישראל שעוזקין ישראל או שעזק גוי בשליחותו, דבהא הוא דקנסו חכמים לאסור פירותיו:

ודילמא שד הוא. ואוקימנא כגון דחזו כבואה דכבואה. הא לאו הכי חיישינן שמא שד הוא, ואע"ג דאמרינן בסמוך בשעת הסכנה כותבין אף על פי שאין מכירין, התם הוא דלא למיחש לצרה, דלא שכיח דתעביד כולי האי דילמא מיגליא מילתא, אבל לשד חיישינן אפילו בשעת הסכנה, כנ"ל לפי שיטת הראשונים ז"ל. אבל מורי הרב הר"ם ז"ל אומר דכיון דאמרינן בסמוך גבי צרה דלא חיישינן ליה בשעת הסכנה, הוא הדין דלא חיישינן לשד כלל ואע"ג דלא חזי ליה כבואה דכבואה, וכי מייתי בסמוך היא דרבי ישמעאל אלא קאמרי, ולתירוצי אפילו לקושיא דשד. ואומר ר"י ז"ל בעל התוספות דהא דאמרינן הכא ובמסכת גיטין (ס"ו ע"א) ובפרק קמא דמגילה (ג' ע"א) דחיישינן לשד, הני מילי בבורות או בשדה כי הא דהכא ודהתם, ומפני שהשדים מצויים בבורות ובשדות, אבל בעיר אין חוששין אפילו בלילה, לא לענין נתינת שלום ולא לענין גט ועדות אשה. וכו' הוא בירושלמי

כמעט רגע להשיב להם בארוכה כפי הראוי עם מעוט הפנאי, ולמען השלים חפצי אשיב עליהם כפי מה שזורני מן השמים (תשובה).
 [דע] כי לפי שיש בדברים אלו נדדים להקל ולהחמיר, והנני כותב ופורט לך כהשגת ידי, ומהם יתבאר לך דעתי ברוב שאלותיך.
 ותחלה אומר כי לא נתבאר לי היטב מתוך כתבך הלשון שאמר העד ולפני מי שאמר, ואם התירוה צ"ד מתחלה על פיו. ולפיכך אני נריך להאריך עמך ולצרר לך רוב עיני, וכדי שנתבונן איך נעשה ואיך נריך לחקור אם ראה שטבע ממש ושהה כדי שתלא נפשו ולא ראה, או שמא ראה ספינה מוטרת צים וחשבה להשבר, או שראה שנשברה ספינה בלב ים, כי רוב העולם קוראין לכלל הדברים האלה טביעות, ואין מדקדקין בין שנשברה ספינה במקום רחוק מאוד מהעיר שיחשבו הרואין שאי אפשר למי שנפל שם להנצל ולנצח אל היבשה, ובין שראוהו טובע ממש וכסוהו המים ושהה עליו. ויש הפרש גדול בין זה לזה במים שיש להם סוף, ואפילו אין להם סוף יש הפרש גדול ביניהם. ואם תשאלני במים שאין להם סוף מה הפרש ביניהם, והלא אפילו במעיד ממש שטבע ושהה עליו כדי שתלא נפשו ולא ראה שעלה אפ"ה לא תנשא אשתו, כל שכן אם אינו מעיד שראוהו טובע ממש. דע כי במעיד שטבע ממש ושהה עליו, אע"פ שלכתחלה לא תנשא, אם נשאת בדיעבד לא תלא, כמו שאמרו בסוף יצמות (קכ"א ע"ב) אמר רב אשי ש"מ הא דאמור רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה ה"מ לכתחלה אבל דיעבד לא. ומ"מ מי שמחירה לצעלה^{בא} בר נדוי הוא כדאמר התם בהוא פרקא. ואם אינו מעיד אלא שנשברה ספינה בלבד, זה אינו כלום ואפילו נשאת תלא, כי שמא נלל ע"ג עץ, או קורה כדרך שנזולים הרבה פעמים, ובספינה המוטרת צים הרי הוא בחזקת קיים לכל דבר, ואם נשברה נותנין עליו חומרי חיים וחומרי מתים כמו שהוא במקומו, בגיטין פ' כל הגט (כ"ח ע"ב). וזה שאמה שואל עליו עכשיו אע"פ שמעיד עליו שראהו מת ממש על שפת הים, עם כל זה נריך להתיישב בו מאד ולחקור מאד מה הלשון שאמר וכיצד העיד, ומתי ראהו מת אם מיד שפלטו הים או לאחר שפלטו, כמו שאני כותב ומסדר לפניך בע"ה:

ומעיד, ואפשר שלא מת, והלכך עד שיאמר בפירוש קצרתיו אין משיאין אשתו על פיו. ומכל מקום אם נשאת לא תלא. אבל מקצת האחרונים ז"ל אמרו שהוא נאמן באומר מת סתם, ואע"פ שאין דעתי מכרעת, כן דעתי נוטה מפני שיש כזה ראות מהגמ' ומן הירושלמי^{בד}. ומכל מקום מי יקל ראשו להקל בדבר ערוה כנגד אבות העולם, אין לנו לשית לבנו אלא לדעתם, ואיני מורה לך להיתר בדבר זה.

וצריך אמה לדעת כי לדברי כולם אפילו עד ישראל ואפילו שנים אין משיאין אשה על פיהם צמי שטבע ופלטוהו המים, אלא במעידים שפלטוהו המים לעיניהם וראוהו מיד והכירוהו, שאם לא כן חוששין שמא בין זמן שפלטוהו המים לזמן שראוהו תפח ונתהפכה לורתו וסבורין שזהו ראובן שטבע ואינו אלא אחר, וכמו (שפירט) [שמפורט] בפרק האשה שלום (קט"ו ע"ב), וצפרק האשה בתרא (קכ"א ע"א) נמי אמרינן דהני מילי בדחזיוה בשעתיה דאסקוה אבל אשתיה מתפח תפח, פירוש ואינו ניכר.

עוד אמה נריך לדעת שאין נאמן אלא במסית לפי תומו לגמרי, אבל במתכוין כלל לא, כיון שמתכוין להעיד כגון שצא לבית דין ואמר איש פלוני מת התירו את אשתו וכיוצא בדברים אלו אינו נאמן כלל, כדנתן פרק בתרא דיצמות (קכ"א ע"ב) [ובצמותי אם היה מתכוין אין עדותו עדות, ואסיקנא בגמרא בין מתכוין להעיד בין מתכוין להחיר כמו שאמרנו. ולא עוד אלא אפילו שאלוהו היכן פלוני או אמה יודע מה נעשה בפלוני וכיוצא בזה והשיב מת, אין נאמן דשמא מתכוין הוא לשקר. והלכך אין נאמן עד שיתחיל הוא מעצמו ויאמר פלוני מת וכיוצא בו שניכר מתוך דבריו או ממששיו שמת, כדאיתא התם בגמרא. ובירושלמי נמי אמרינן אמר רבי שמעון צ"ל כל ששואל אותו ומשיב זהו מתכוין. אבל אם לאחר שהתחיל לומר במסית לפי תומו פלוני מת, או שצכה ומתוך כך שאלוהו היכן הוא פלוני או היאך אירע לפלוני, ואומר כך וכך אירע לו הרי זה נאמן, וכדאמרינן בסוף יצמות (קכ"ב ע"ב) פונדקית נכרית מסיתה לפי תומה היתה, והא איה חזרנו קא אמרי לה ועל ידי כך הגידה להם, ואין זה מסל"ת, ותירצו כי חזיתנהו צביא ואמרו לה איה חזרנו כלומר ששאלוהו שכשראתה אותם צכתה ועל ידי כך שאלוהו.

ובערתה נא ולמד למעשה שלפניך. אם העד הראשון אמר פלוני פלטו הים, והכרתיו וקצרתיו, ואמר זה מעצמו קודם ששאלוהו כלל, הרי זה נאמן ומשיאין אשתו על פיו. אבל אם לא אמר כן אין משיאין אותה על פיו, כדעת הרמב"ם ז"ל והר"ם הלוי. ואם הראשון העיד לפי תומו כראוי כזה והתירוהו על פיו לינשא, יש מקום לכל השאלות האחרות אשר שאלת, אם תלא מהיתרה הראשון על פי השנים האחרונים, והיאך הדין. והדברים פשוטים, ודאי הוא שמצטלין דברי העד הראשון ומוציאין אותה מהיתרה הראשון על פי שני הישמעאלים הבאים באחרונה שאומרים שלא מת, כדרך שאמרו צפסולי (עדים) [עדות] כגון נשים ועצדים,

ודע שזה הענין של מים ושאר מקומות של סכנה כגון של מלחמה, נשאל בגמרא פרק האשה שלום (קט"ו ע"א) אם עד אחד נאמן בו אם לאו, ונחלקו בפסק הדבר גדולי הדורות מחלוקת גדולה. שרבינו חננאל ז"ל אומר שלא נפשטה השאלה ולפיכך אין עד אחד נאמן במלחמה ובמים אע"פ שהכירו מת, ואע"פ שאמר מת וקצרתיו, וכ"ש, כותי מסית לפי תומו. אבל הרי"ף והרמב"ם ז"ל אמרו שצ"ל מת וקצרתיו, וכן נראה ג"כ מדברי הרי"ף ז"ל. אבל אם אמר^{בב} שקצרו אינו נאמן, דככל מקום סכנה שדרכן של בני אדם מתים שם במלחמה^{בב} ומים בין מים שיש [להן] סוף ובין מים שאין להם סוף משעה שהוא יודע שטבע או שירד למלחמה ולא שב מחשבו הוא שמת כדרך שמתו האחרים וסומך על הדמיון

הגהות הגרא"ש וסרמן

כא. אולי צ"ל מבעלה. כב. אם לא אמר. כג. כמלחמה. כד. ע"י ח"י למס' ר"פ האשה שלום ולקמן בתשובה הנעתקת מח"ב סי' ל"ב, תמצא כל מה שהביא לסתור על הרי"ף.

שצאמת הולכים בהם אחר רוב דעות, ושנים מהם נאמנים להוציאה מהיתרה הראשון שהתירוה על פי האחד, כמו שנתבאר שם ביצמות (ק"י"ז ע"ב). אלא שיש לדון בדבר לפי שיש לומר שאין אומרים כן בישמעאלים וכותים, אלא כיון שהתירוה על פי כותי אחד מסיח לפי תומו אע"פ שצאו אחר כך מאה כותים צין צמתכוונים להעיד צין צמסיחין לפי תומם אין מוציחין אותה מהיתרה הראשון. ואינם דומים לשאר פסולי עדות, לפי ששאר פסולים צנשים וצנצדים^{ב"ה} ושפחות וקרובים אפילו צמתכוונים להעיד ולהתיר הרי אלו נאמנים מפני שאין אנו מושדין אותם שמשקרים. אלא שצשאר עדיות אינן נאמנים מפני גזירת הכתוב שפסלם, וכדאמרין אטו משה ואהרן משום דלא מהימני הוא [אלא גזירת הכתוב הוא]. והלכך כשאחד מעיד תחילה שמת ושנים כיוצא צו מעידין אחד^{ב"ה} כך שלא מת, אנו סומכים על דברי השנים ומניחין האחד, כדרך שאנו עושין צעדות הכשרים שאין דבריו של אחר^{ב"ה} צמקום שנים כלום. אבל צכותי לאו צממת פסול עדות צלצד אנו פוסלין אותו, אלא אפילו צממת שאנו מחזיקים אותן כשקרנים ומעידים דבר שאינו, כדכתיב אשר פיהם דבר שוא. ומפני כך אמרו שאין הכותי נאמן אלא צמסיח לפי תומו, אבל צמתכוין להעיד אינו נאמן כלל, והלכך כשהכותי הראשון מעיד לפי תומו תחילה שמת הרי הוא נאמן והתירוה על פיו לינשא כדרך צבית דין מתירין לינשא על פי שנים, והרי המסיח היה כשנים. והלכך כששנים אחרונים אומרין אפילו לפי תומן צהפך ממה שאמר הראשון, אין משגיחין בהם כלל, שאין מצטלין עדות צשיחה לצד, ששיחת הראשון הרי היא כעדות של שנים. ואם השנים צמתכוונים להעיד אינן נאמנים כלל, שאין מאמינים אותה^{ב"ה} צתורת עדות כלל. ועוד שאין הכחשה ממש צבית דין^{ב"ה} שאם צאו לצית דין הרי אלו צמתכוונים להעיד, ואין מקצלין מהם כלל צמתכוונים להעיד כמו שאמרנו. זהו דעתי צזה, אלא שאני מוכך אם הדין כן אלא לזה קצת דעתי נוטה^ל, שראיתי צהם כמ"כ לרצותינו כצברא ראשונה שלא חלקו צין כותי לשאר פסולין, ולולא ששלוחך נחוך [ולוחך אותי לשלחן] הייתי מתבודד להתצונן צדבר זה. ואנו מצמימין דעתנו לדעתם אחר שכלם מודים כן:

דף קט"ו, קב"א, קב"ב ח"א סי' תקפ"פ.
 עוד לא השיצ צמעיד על אשה כי צריך לומר מת וקברתי, אבל אט לא אמר שקצרו אינו נאמן, דכל שראה אותו שטבע או שירד צמלחמה או כיוצא צזה סומך ואומר על דרך הדמיון. ומכל מקום אם נשאת לא תנא. ויש מי שהתיר בלא אמר קברתי והראשון עיקר.

ועוד כתב אם צא ישמעאל תחלה ואמר מסיח לפי תומו מת והתירוה לינשא, ואחר כך צאו שני ישמעאלים ואמרו מסיחין לפי תומם לא מת, נראה לכאורה דתנא, כמו שאמרין [ק"י"ז ע"ב] צשאר הפסולים שהם נשים וצנצדים ושפחות או קרובים דאזלינן צת

רוב דעות, ודעתי נוטה יותר ללא תנא. והאריך צו הרבה ואמר צזה טעם משום דראשון כיון שהתירוה לינשא על פיו צמסיח לפי תומו הוה ליה כשני עדים כשרים ואין שני עדים פסולים נאמנים לגבי שני עדים כשרים, ועוד שאין הכחשה אלא צבית דין וכל צצאו לצ"ד הרי אלו צמתכוונין להעיד ואין עדותן עדות:

בחלקן המפרשים יש אומרים צין אם אנסוהו צגופו להראות ממון חצירו והראה, צין שאנסוהו להציא והציא, פטור דאנוס הוא, ויש מפרשים דכל נושא ונותן חייב כל שלא היה האנס יכול לקחת אותו, מפני שזה כמציל עצמו צממון חצירו, וכן דעת הרב אלפסי ז"ל. והנכון כמו שכתב הראצ"ד ז"ל דאם אנסוהו אונס ממון להציא והציא חייב, שזה כמציל עצמו צממון חצרו, והיינו צרייתא דאמר לו אנס הושיט לו פקיע עמיר זה חייב, אבל אנסוהו אונס גוף להציא ממון חצרו פטור, דהיינו כסא דכספא דרב אשי:

דף קב"ב ע"א ח"א סי' ק"ח.
 שא"ת גוי שמכר לישראל שתי צהמות ואחר כך אמר מסיח לפי תומו שהן אותו ואת צנו מי מהימן כמו צעדות אשה, ומי דמיא להיא דתניא ציצמות (קכ"צ ע"א) גוי שהיה מוכר פירות צשוק ואמר של נטע רבעי הן, של ערלה הן, של עזקה הן, לא אמר כלום, שלא נתכון זה אלא להשצית מקחו, דאלמא אי לאו דמתכון להשצית מקחו נאמן, ומינה לכל האיסורין שהוא נאמן כעדות אשה:

חשובה. **במתברא** שאינו נאמן צמה שאמר לאחר שמכרה ויאלה צמתחת ידו לפי שאין עדות לגוי, וכמו שאמרנו צפרק החולך (מ"ז ע"א) צההוא דאמר נתגיירתי ציני לצין עצמי ואמר לו רבי יהודה יש לך צנים, אמר לו הן, אמר לו אם כן לדברך גוי אחת ואין עדות לגוי, ונאמן אחת לפסול את עצמך ואין אחת נאמן לפסול את צניך. ואפילו צישראל הוצרך צבי למימר דנאמן יחידי צאיסורין ולמילף ממחניתי, כדאיחא צקדושין פרק האומר (ס"ה ע"ב) אמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך נאמן ותנא חונא כדאיחא התם. וצריש פרק האשה רבה (פ"ז ע"ב) מוכיח צכל הסוגיא שאפילו עד אחד אינו נאמן אלא כשהצעלים שותקין, ומדין שתיקה כהודאה דמיא, ורבינו יעקב ז"ל כן פסק, הא כשהצעלים משיצין את העד שאינן מאמינין אותו צכך אינו נאמן ומותר, כל שכן צגוי אפילו מסיח לפי תומו, ואף על פי שלא נראה לנו לגבי עד אחד כצברי רבי יעקב ז"ל, מכל מקום איפשר לנו ללמוד מדבריו לגוי מסיח לפי תומו שאין משגיחין צדבריו כלל. וההיא דיצמות (קכ"צ ע"א) דשל נטע רבעי הן ושל עזקה הן, היינו טעמא, דהיה לנו להאמינו אלמלא שאמר^{לב} שהוא צמתכוין להשצית מקחו משום דמקחו צידו ונאמן לאסור את (שהוא) שלו שהוא תחת ידו מגו דאי צעי לא מוצין ליה נייהלן, אי נמי קלי להו, אבל צמידי דלאו דיליה לא מהימן.

הגהות הגרא"ש וסרמן
 כה. כנשים וכעבדים. כו. אחר כך. כז. אחד. כח. אותם. כט. שאין הכחשה אלא בב"ד, ואם באו כו'. ל. אולי צ"ל אעפ"י שלזה דעתי נוטה. לא. תחלת התשובה הוא קיצור מהתשובה הקודמת, וסופה שייך לפי הגוול בתרא. לב. שאמרנו.

בפ"ה מהלכות עדות הל"ב ע"ש, ויש בזה אריכות דברים ואכ"מ, ואין כוונתי כאן כ"א לבאר בדין נאמנות מסל"ת :

ונבא

לכאור בדין נאמנות מסל"ת בעגונה, והנה לפ"ד הרא"ה והריטב"א דס"ג דנאמנות ע"א כאן מה"ת בודאי הם סיבירים ג"כ דנאמנות מסל"ת וכל פסולי עדות כאן ג"כ מה"ת, דאל"כ לא הועילו כלום בדבריהם שכל שיקר שהכריחו לומר דע"א נאמן באשה מה"ת, היינו משום הקושיא דהאך חכמים יכולים לעקור דבר מה"ת ומירלו החוס' ע"ז לא ינחא להו כמבואר בנ"י ובריטב"א ע"ש, והשתא אף אם ינחא דאף לדבריהם אין נאמן מה"ת רק עד כשר ופסולי עדות הימטוהו מדרבנן, א"כ עדין קושיאם במקומה עומדת, וע"כ דבאמת סובר"ם דגם פסולי עדות ומסל"ת נאמנים מה"ת כיון דהוי מילתא דעל"ג ודדייקא ומנסבא (וכ"ק שהאמינה התורה ע"א כב"ר"ם ופסולי" שו"ס זב), ונראה שכן דעת הרמב"ן דמסל"ת נאמן בעדות אשה מה"ת, משום דמילתא דעל"ג אף מסל"ת נאמן מה"ת, דהרא"ש במ"ק פ' אלו מגלחין (ס' ע"ט) כ' וז"ל, כהן הרמב"ן דמתאבל"י עפ"י ע"א ועד מפי עד ונכרי מסל"ת דמילתא דעבדי לגלויי היא ולא משקרי ב' אינשי כדאמר גבי קידוש החודש דע"א מהימן מ"ט כל מילתא דעל"ג לא משקרי ב' אינשי כדאי' ברי"ה (דכ"ב) וה"ג אחריון פ' האשה רבה גבי ע"א ביבמה לשוק כו' עכ"ל, ומבואר מדבריהם דמסל"ת נאמן ג"כ משום דהוה מילתא דעל"ג ומדמה ל' להא דע"א נאמן בקידוש החודש, והתם ודאי דמדאורייתא נאמן אף לפני מ"ש לעיל לחלק דבעדות מיתה לא הוי כל כך מילתא דעל"ג שאין לברר הדבר בשעת מעשה ולא דמי להך דקידוש החודש דשם יכולים לברר תוכף, מ"מ הרמב"ן מדמה הענינים להדדי, ושיקר דין זה שכתב דמתאבל"ים עפ"י מסל"ת אם ינחא דרק מדרבנן הימטוהו למסל"ת בעדות אשה ומיזם שינוחא הקילו א"כ אמאי מסתבר ל' להרמב"ן שיהא נאמן לענין אבילות מה"ע, אף דיל דהו ממילא אחר דרבנן הימטוהו בעדות אשה יש להאמינו לענין אבילות : כ"כ דאז"כ הוי כהרתי דסתרי בזה מילתא, וכעין זה כ' הרא"ש סס צסוף דבריו בשם הר"מ מ"מ אין זה כוונת הרמב"ן שכ' ביהדי' סבירתו דנאמן לענין אבילות מסבירא דעל"ג, ומדמה לה לקידוש החודש, וכ"כ עוד הרמב"ן במלחמות (יבמות דע"ו) וז"ל הא איפשיט' דעממי' דע"א נאמן משום דמילתא דעל"ג לא משקר כו', כדאחריון במה' ר"ה בקידוש החודש דחר מהימן מ"ט כל מילתא דעל"ג לא משקרי כו'. ואע"ג דהתם על"ג טפי הא לא מספקא בגמ' דודאי ה"כ על"ג הוא כו' עכ"ל הרמב"ן, ולקמן יבואר דעממי' דדייק' ומנסבא היינו דע"ז הוי טפי על"ג, והיכן שהוא ג"כ ה"ל בדברי הרא"ה והריטב"א הנ"ל דמסל"ת ג"כ נאמן כאן מה"ת, ומלבד זאת מלאתי בתשצ"ן (ח"א סו' פ"ב) שכ' דרך פשיטות דהרמב"ן סובר דמסל"ת נאמן בעדות אשה מה"ת, וא"כ הרמב"ן לטעמיה' וא"ש, אף מדברי הרמב"ם סוף הלכות גירושין מבואר מפסגן של דבריו דע"א כשר נאמן באשה מה"ת משום דבמילתא דעל"ג לא משקרי אינשי רק מה שהאמינו שפחה ועד מפי עד זהו קולא שהקילו חכמים, ואין נאמנות משום דעל"ג כו'. ועלה על דעמי לומר דהרמב"ם והרמב"ן לטעמיהו אזלי דבעיקר מה שאמרו בגמ' בכמה דוכתי הא דמילתא דעל"ג לא משקרי אינשי יש להסתפק אם גם בעממי' כ"ך זה או לאו, ולכאורה דבר מפורש בחולין פא"ט (דס"ג ע"ב) ליקמים ב"ים מן העממי' כו',

ודלמא דעוף עמא נינהו, אמר אבוב דשמואל באומר של עוף פליגי טעור ע"ש בפרש"י, הרי דאף עכו"ם מהימן בזה דמירתת לשקר במילתא דעל"ג, אך הרמב"ם סס (פ"ג מהלכות מאכלות אסורות הי"ח) פסק דאף באומר של עוף פלוגי טעור ישראל נאמן אבל לא עכו"ם וכמו שביאר הרב המגיד ע"ש, וכ' סס בשם הרמב"ן דס"ל דעכו"ם נאמן באומר של עוף פלוגי דאפי' עכו"ם לא מרט נפשי', הרי דהרמב"ם והרמב"ן פליגי בזה חי' יש להאמינו לעכו"ם במילתא דעל"ג, וראיתי בב"י ביו"ד (סו' פ"ו) הביא ג"כ בזה מחלוקת רמב"ם והרמב"ן ע"ש, וכ' סס בשם מהרי"ן חביב שלד' הרמב"ם אף ישראל חסוד דינו כעכו"ם ואינו נאמן בזה ע"ש, ואין להקשות עליו מהא דאמר ביבמות (דל"ט ע"ב) והלכתא גלויי מלתא הוא אפי' קרוב ואפי' אשה, דיש לחלק בין גלויי מלתא ובין מלתא דעל"ג, ולכאורה מוכח מדבריו מדברי הרמב"ם בהלכות קידוש החודש (פ"ג הלכה י"ד) דהא דע"א נאמן בקידוש החודש וכו' (בר"ה דף כ"ב) כ' סס הרמב"ם וז"ל שדבר זה העשוי לגלות וע"א כשר נאמן עליו עכ"ל. הרי שהגריף ע"א כשר דוקא במילתא דעל"ג, אלא דל"מ כן בירושלמי דר"ה סס דאמר עלה מה"ע אמר ע"א מלך איש פלוגי בשבת מלין אותו על פיו בשבת כו', ר"א מל עפ"י אשה, הרי דאף אשה מהימנ' במילתא דעל"ג, ויש לחלק, אף לכאורה קשה מגמ' בערות (דל"ו ע"ח) דנאמן הכהן לומר בכור זה נתן לו ישראל כמותו מ"ט כל מילתא דעל"ג כו', ומשייב ל' הגמ' ממנהי' דדמאי (פ"ד מ"ה). דהאומר למי שליט נאמן על המעשר קח לי מאיש פלוגי ה"ו נאמן, והתם הכהנים חסודים לאותו דבר ומ"מ נאמן במילתא דעל"ג, מיהו יש לחלק בין חסוד לאותו דבר, שלכאור דבריו הוא עד כשר משא"כ בעד פסול, א"כ י"ל דבאיסורין דרבנן מודה הרמב"ם דאיש חסוד נאמן במילתא דעל"ג כמו דמסל"ת, וכן בכור אחר שכבר העילו בו מים אסור באכילה רק מדרבנן (אלא דלפ"ז קשה על מ"ש בפ"י החשנה להרמב"ם במנהי' דדמאי דמירי גס לענין עומאה ע"ש, וי"ל עפ"י ד' מהרי"ן חביב הנ"ל דיש אמצע בין נאמן לחסוד, ומ"מ קשה דא"כ היכי משייב מזה הגמ' בערות וזה דנאמן הכהן לומר כו'), ואדרבה לפ"ד הרמב"ם ניחא הא דפליגי סס אמוראי אי הכהן נאמן במילתא דעל"ג, ולא מייתי כלל הברייתא דר"ה הנ"ל דע"א נאמן בקידוש החדש, וכן מוכח ג"כ במנהי' רפ"ג דיומא כמ"ש התו"ע בשם הירושלמי דהכל צעד כשר מיירי ובהרמב"ם, ויש ראי' להרמב"ם דעכו"ם אינו נאמן במילתא דעל"ג מהא דקי"ל בגר שאמר נחגיירתי בצ"ד של פלוגי אינו נאמן ועדים שאמרו שמענו שנחגייר בצ"ד של פלוגי נאמנים משום דעל"ג, כדמוכח ביבמות (דמ"ז ע"א) וכמ"ש סס להדי' הרי"ף והרא"ש, אך י"ל דהתם עמא דאינו נאמן משום דאיתחוק איסורא וכן מלאתי להט"ב (מ"ק חאה"ע סו' כ"ז) שכ"כ דבאיסורא איסורא לא סמיכין במילתא דע"א כו', אך לכאורה נפלאהי דד"ז דפליגי הרמב"ם והרמב"ן אי עכו"ם נאמן במילתא דעל"ג באומר משלוגי וכמ"ל, כבר מליטו בזה מחלוקת תנאים ורבי ורשב"ג פליגי בזה בתוספת' דדמאי (פ"ד) ורישא דברייתא מייתי הגמ' שיליה יבמות עט"ס שהי' מוכר פירות בשוק ואמר פירות הללו של ערלה הם כו' לא אמר כלום, ובתוספת' מסויים סס צסופא, אבל אם אמר לו מאיש פלוגי עכו"ם לקחתי' נאמן להחמיר ד' רבי, רשב"ג א' אינו נאמן שדברי עכו"ם לא מעלין ולא מורידין, ומשמע דאף רבי לא אמר דנאמן רק להחמיר, א"כ מוכח דעכו"ם אינו נאמן במילתא דעל"ג (ומה דאי' בתוספת' לפנינו הגירסא מאיש פלוגי כו', משלי' הבאים הוא טעות ולא גרסינו

לחשבו פרסום, ולדונו כעדות ברור כל זמן שלא באו עליו עדי הכחשה כראוי. והיינו דאמר עולא (ע"ב) כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי כאן שנים, אלמא עדות עד אחד שנאמן כשנים בעדות אשה מדאורייתא הוא:

דף פח ע"ב

הבא עליה באשם תלוי קאי. פירש ר"י ז"ל דקושיין כמאן דאמר תרי ותרי ספיקא דאורייתא (לעיל ל"א ע"א), ולרבותא נקטיה הכי דאפילו להא תיקשי לך, וכל שכן למאן דאמר דתרי ותרי אוקי איתתא אחזקתה דתיקשי לך, דהא בחזקת אשת איש קיימא והבא עליה כבא על אשת איש גמורה:

כשנישאת לאחד מעדיה. ואם תאמר והא אמרינן בשילהי פרק כיצד (לעיל כ"ה ע"א) דעד שמעיד לאשה שמת בעלה לא ישאנה. וי"ל דהא אמרינן התם דבדיעבד לא תצא דברננה לא מפקינן. אבל רבינו חננאל ז"ל פירש במסכת כתובות (כ"ב ע"ב) דהכא כשהיו שם שני עדים זולתו ועל פיהם הותרה, ומפני שזה יודע בדבר קרי ליה שהיה מעדיה:

באומרת ברי לי. פירש רש"י ז"ל ברי לי ע"י סימנים שמסר לי שאינו קיים ואין לבי נוקפי, ואין אשם תלוי בא אלא על מי שלבו נוקפו. והקשו עליו דאע"ג דליכא אשם, מ"מ מידי ספק איסורא לא נפקא, והיאך לא תצא. ועוד דלישנא דברי לי לא דייק הכי. והנכון דאומרת ברי לי ממש, ואפילו הכי היא לחודה לא מהימנא, דכיון דאיכא עדים דמסייעי לה אמרה בדדמי. והא דתנן (לקמן קי"ד ע"ב) האשה שאמרה מת בעלי נאמנת, בדליכא עדים דמסייעי לה:

דתניא שנים אומרים וכו'. וכל היכא דאמרינן בהאי ברייתא וסוגיא דעלה לא תצא, היינו כשנישאת לאחד מעדיה ובאומרת ברי לי, והכי פריש לה בפ"ב דכתובות (כ"ב ע"ב):

כי קאמר רב נמי בשבאו עדים ואחר כך נישאת. פירוש והכי קאמר רב אין לנו איסור לומר תצא אלא על פי עד אחד, אבל על פי שני עדים לא תצא היכא דאומרת דדייקא ואינסבא וברי לה, ואתא רב לאפוקי מסברא דר' מנחם בר יוסי דהוה מסתבר טעמיה:

ואיכא דאמרי טעמא דנשאת וכו'. פירוש דהאי [על] פי שני עדים דאמר רב [לא] תצא, היינו כשהיא דומיא דמתני' שנישאת קודם ההכחשה, ואכרע לך כר' מנחם בר יוסי משום דמסתברא טעמיה:

מתני' רבא מניין שאם לא רצה דפנו וכו' אלא לאו שנשאת לאחד מעדיה ואומרת ברי לי וקתני דפנו. פירוש שאם מת השני ובא כהן הדיוט לישא אותה, אוסרים אותה עליו משום זונה שנבעלה לשני שלא כדין, אלמא אסורה היתה עליו, פירש רש"י ז"ל וקשיא לרב. ואם תאמר והא רב כר' מנחם בר יוסי אוקמה, או כתנא קמא דידיה דשרי התם כי האי גוונא כדקתני בהדיא לא תצא. וכשנישאת לאחד מעדיה ובאומרת ברי לי.

הדיוטות שיודעים פתחי נדרים, שפיר אמרינן דמצי לאתשולי עליהו, דמילתא דשכיחא הוא דמזדקקי ליה הדיוטות כאלו:

היא גופא מנא לן אלא אמר ר' זירא. פירוש שכולה תקנתא דרבנן היא לגמרי ולא דאסמכוה משום דעד אחד נאמן באיסורין כיוצא בזה מן התורה. כך יש לפרש לפי הפירוש האחרון דלעיל (פ"ז ע"ב ד"ה אישתיק).

ומ"מ לפי סוגיין לא איפשיטא לן שיהא עד אחד נאמן באיסורין במידי דאתחזק איסורא כשאין בידו לתקנו. ויש שכתבו מרבותינו ז"ל דשפיר קים ליה לתלמודא דהכי דינא דמהימן, אלא דקא שיילינן מנא לן מדאורייתא והוא הוא דלא איפשיטא לן. וקשיא לן דהא אתו למיפשט מחתיכה ספק חלב ספק שומן, ולית לן ראייה מן התורה, אלא משום דקים לן כדפרישית לעיל (שם ד"ה אלא) וכדפירש רש"י ז"ל, מכלל דבאידיך דאיתחזק איסורא לא קים לן. וי"ל דבבתיכה ספק חלב ספק שומן קים לן לגמרי שהוא כמושכל ראשון, והוא מוסכם בכל ישראל משום דלא סגיא בלאו הכי, אבל באידיך אע"ג דקים להו לרבנן משום דגמירי לה לא קים להו לכולי עלמא, ומשום דאמרינן לה מגמרא אמרינן דמדאורייתא מנא לן ולא איפשיטא לן. זהו דעת מורי הר"ם ז"ל. ויש מפרשים דאליבא דאביי דסוגיין דקידושין ולההוא לישנא דכריתות שפיר איפשיט מההיא דאכלת חלב דעד אחד נאמן באיסורין, וכההיא סוגיא קיי"ל כדכתיבנא לעיל (שם ד"ה ודילמא). ואעפ"כ ראוי לחוש ולהחמיר:

מתוך חומר שהחמרת עליה בסופה הקלת עליה בתחילתה. ותמיה מילתא היאך סמכו חכמים להתיר מפני זה איסור אשת איש החמור שאינו מן התורה בפחות משנים, ולקמן (פ"ט ע"ב) בשמעטא דבית דין מתנים לעקור דבר מן התורה היאך לא הביאו ראיה מזו, והביאו ראיה מכמה דברים שנדחו ומגופה דסיפא דמתני' דקתני הולד ממזר ואדחייא לה, ולא פשטוה מהא דלית ליה שום דחיה. ויש מפרשים דאפקעינהו רבנן לקדושין מיניה, ולא מחוור לרבינו ז"ל דאם כן הוה לן לאדכרוה הכא כדמדכרינן בכל דוכתא דמפקעי רבנן קידושין (לקמן צ' ע"ב וש"נ). ועוד היכי לא מיייתנן לה לקמן (שם) כד אייתנן ההיא דבטלו אינו מבוטל, ונפרוך ונפרוך כדעבדינן בההיא, דהא עדיפא לה דהויה בפירקין והויה הלכה פסוקה. ועוד כיון דרבנן אפקעינהו לקידושי ראשון, היכי אמרינן לקמן אחיו של ראשון חולץ מן התורה ואחיו של שני חולץ מדרבנן, איפכא הוה לן למימר. וי"ל דקים להו לרבנן דבמילתא דעבידא לאגלווי ושהחמרת עליה בסופה כל כך, ודאי קושטא קא מסהיד וכי דייקא ומינסבא בדין מינסבא ואנן סהדי במילתא, ופרסום כזה נחשב בכל מקום כעדות גמורה ואפילו מדאורייתא, והכתוב מסרו לחכמים לדעת איזהו דבר מפורסם וניכר דברי אמת שיהא חשוב כעדות. וזה כפתור ופרח ממ"ה הר"ם ז"ל. והא דאמרינן משום עיגונא אקילו בה רבנן, כלומר שחכמים שהם מחמירין בכל מקום הקילו בזה

דאמר להו לסהדי זמנו הכתוב בתוכו לשלישות הגט לא מעלה ולא מוריד, ואי נמי בדיהביה ניהלה ואתיא כרבנן ובדלית ביה מעכשיו, והראשון נראה עיקר.

אלא רבא סברא דנפשיה קאמר. כלומר מסברא דנפשיה קא מפרש להו למתניתין בהכי מת דוקא אבל חלה לא ובסיפא מת והוא הדין לחלה משום דאין טענת אונס בגיטין, דסברא הוא דרבנן בכי האי מילתא תקוני תקנן משום צנועות ומשום פרוצות והני מתניתין למידק מינייהו דוקיא תני להו ולא שיהא רבא מתקן כך מסברא דנפשיה, כן נראה לי.

משום צנועות ומשום פרוצות. הכי גרסינן משום צנועות דאי אמרת לא ליהוי גיטא זמנין דלא אניס וסברה דאניס ומיעגנא ויתבה ומשום פרוצות דאי אמרת לא ליהוי גיטא זמנין דאניס וסברה לא אניס וקיימא ומנסבא ונמצא גט בטל, כך היא הגירסא ברוב הספרים, ויש לפרש כך משום צנועות דאי אמרת לא ליהוי זימנין דלא אניס ואע"ג דשרינן לה לאינסובי ולא מחזקינן ליה באנוס דזיל בתר רובא ורובא דאינשי לאו מינס אניסי ותו דאוקי גברא אחזקתיה וכי נפק לאו אנוס הוא, ואפילו בחולה תנן נותנו בחזקת שהוא קיים, אפילו הכי תדאג מלינשא והיינו דקרי להו צנועות, ומשום פרוצות דכי שרינן לה לאינסובי קיימא ומינסבא ולא דיקא שפיר דמימר אמרה כיון דאתני ולא אתא ליה קים לי בגויה דלא חאיש לתנאיה והיינו דקרי להו פרוצות משום דלא דייקו שפיר, ויש ספרים דגרסי בפרוצות ואמרה לא אניס והכל עולה לטעם אחד דהכי קאמר זימנין דאניס ואיהי לא דייקא ואמרה בדדמי דלא אניס דמימר אמרה אם איתא דאניס קלא אית ליה וקיימא ומינסבא.

דף ג' ע"א. כל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושי מיניה. ואם תאמר מאי שנא מטבע במים שאין להם סוף דלא אפקעינהו רבנן לקידושיה משום עגינות, יש לומר דבכדי לא מפקיעי להו רבנן לקידושי אלא היכא דאיכא סרך גיטא כדהכא, אי נמי בעד אחד מעיד שמת בעלה דהיא נמי משום תקנת עגונות היא כדאיתא בריש פרק האשה רבה (יבמות פ"ח א') דסמכה אהימנותיה דעד ואפילו בגוי מסיח לפי תומו, ועיקר טעמא דכל דמקדש אדעתא דרבנן מקדש ואפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה, וכן פירש רש"י ז"ל בשבת פרק חבית (קמ"ה ב') גבי אין עד מפי עד כשר אלא בעדות אשה בלבד, ואע"ג דכי אתי בעל תצא מזה ומזה

והולד מן האחרון ממזר גמור כדאיתא התם בפרק האשה רבה (יבמות פ"ז ב'), היינו טעמא משום דלא אפקעינהו רבנן לקידושיה לגמרי אלא משום דסמכין אדיוקא דאיתתא ומימר אמרי איתתא דיקא ומינסבא וכיון שבא הבעל איגלי מילתא דלא דיקא שפיר, ומכל מקום מעיקרא לא אפקעינהו רבנן לקידושיה אלא משום סרך דעד אחד אבל בכדי בטבע במים שאין להם סוף לא תקינו.

והיא דאותבה אבי כרסיא ואתא חבריה וחטפה מיניה והוו תמן רב ברונא ורב חננאל ולא אצרכוה גיטא (יבמות ק"י א'), אי נמי בתלוהו וקדיש דאפקעינהו רבנן לקידושיה כדאיתא התם בפרק חזקת הבתים (ב"ב מ"ח ב'), התם משום דעיקר הקידושין שלא ברצון חכמים היו דהוא עשה שלא כהוגן, אבל במקום שחלו הקידושין ברצון חכמים והשתא הוא דאפקעינהו להו אי איכא סרך גיטא אין אי לא לא.

והכא נמי לאו אפקעתא גמורה היא אלא משום דאמדינן ליה לדעתיה דבעל דאסקה אדעתא לאונסיה ומדאיבעי ליה לאתנויי ולא אתני שמע מינה אחולי אחליה לאונסיה, ותדע לך דהא אונסא דלא שכיח כלל כגון אכלו ארי או נשכו נחש ונפל עליו הבית דלא מסיק להו אינש אדעתיה הוא אונס כדאיתא בפרק מי שאחזו (גיטין ע"ג א'), אלא ודאי טעמא דאפקעינהו רבנן לקידושיה מיניה בשאר אונסין משום דמימר אמרינן דאסקינהו אדעתיה ואחולי אחלינהו הוא, ועוד תדע דהא למאן דאית ליה טענת אונס בגיטין ולא תקינו רבנן כלל לא משום צנועות ולא משום פרוצות באונס דשכיח כהפסקת נהרא אין טענת אונס ושרינן לה לעלמא משום האי טעמא דאמדינן ליה לדעתיה, והכא הכי קאמר שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות וכי היכי דלא לישוניהו רבנן לבעילותיו בעילת זנות אף הוא מסיק אדעתיה כל אונסא ואפילו אונסא דשכיח ולא שכיח ומחיל להו, ואפילו קדיש בביאה נמי מסיק אדעתיה הכי כי היכי דלא ליפקעינהו רבנן לקידושי מיניה והויא בעילתו בעילת זנות למפרע, אבל אונסא דלא שכיח כלל לא אסיק אדעתיה הלכך אכלו ארי אין לנו.

הא דאמרינן שויה רבנן לבעילתו בעילת זנות. כתבתיה בפרק השולח (גיטין ל"ג א') בסייעתא דשמיא. **אונסא** דשכיח שאני. מהא שמעינן דמאן דאית ליה אין טענת אונס בגיטין אפילו באונסא דלא שכיח קאמר, ומיהו באונסא דלא שכיח כלל כולי עלמא מודו דיש טענת אונס כדאיתא בפרק מי

שצממת הולכים בהם אחר רוב דעות, ושנים מהם נאמנים להוציאה מהיתרה הראשון שהתירוה על פי האחד, כמו שנתבאר שם ביצמות (ק"י"ז ע"ג). אלא שיש לדון בדבר לפי שיש לומר שאין אומרים כן בשמעאלים וכותים, אלא כיון שהתירוה על פי כותי אחד מסיח לפי תומו אע"פ שצאו אחר כך מאה כותים צין צמתכוונים להעיד צין צמסיחין לפי תומם אין מוציחין אותה מהיתרה הראשון. ואינם דומים לשאר פסולי עדות, לפי ששאר פסולים צנשים וצנצדים^{כ"ה} ושפחות וקרובים אפילו צמתכוונים להעיד ולהתיר הרי אלו נאמנים מפני שאין אנו מושדין אותם שמשקרים. אלא שצשאר עדיות אינן נאמנים מפני גזירת הכתוב שפסלם, וכדאמרין אטו משה ואהרן משום דלא מהימני הוא [אלא גזירת הכתוב הוא]. והלכך כשאחד מעיד תחילה שמת ושנים כיוצא צו מעידין אחד^{כ"ו} כך שלא מת, אנו סומכים על דברי השנים ומניחין האחד, כדרך שאנו עושין צעדות הכשרים שאין דבריו של אחד^{כ"ז} צמקום שנים כלום. אבל צכותי לאו צממת פסול עדות צלצד אנו פוסלין אותו, אלא אפילו צממת שאנו מחזיקים אותן כשקרנים ומעידים דבר שאינו, כדכתיב אשר פיהם דבר שוא. ומפני כך אמרו שאין הכותי נאמן אלא צמסיח לפי תומו, אבל צמתכוין להעיד אינו נאמן כלל, והלכך כשהכותי הראשון מעיד לפי תומו תחילה שמת הרי הוא נאמן והתירוה על פיו לינשא כדרך צצית דין מתירין לינשא על פי שנים, והרי המסיח היה כשנים. והלכך כששנים אחרונים אומרין אפילו לפי תומן צהפך ממה שאמר הראשון, אין משגיחין בהם כלל, שאין מצטלין עדות צשיחה לצד, ששיחת הראשון הרי היא כעדות של שנים. ואם השנים צמתכוונים להעיד אינן נאמנים כלל, שאין מאמינים אותה^{כ"ח} צתורת עדות כלל. ועוד שאין הכחשה ממש צצית דין^{כ"ט} שאם צאו לצית דין הרי אלו צמתכוונים להעיד, ואין מקצלין מהם כלל צמתכוונים להעיד כמו שאמרנו. והו דעתי צזה, אלא שאני מוכך אם הדין כן אלא לזה קצת דעתי נוטה^ל, שראיתי צזה כמ"כ לרצותינו כצצרא ראשונה שלא חלקו צין כותי לשאר פסולין, ולולא ששלוחך נחוך [ולוחך אותי לשלחן] הייתי מתבודד להתצונן צדבר זה. ואנו מסכימין דעתנו לדעתם אחר שכלם מודים כן:

רוב דעות, ודעתי נוטה יותר ללא תלא. והאריך צו הרבה ואמר צזה טעם משום דראשון כיון שהתירוה לינשא על פיו צמסיח לפי תומו הוה ליה כשני עדים כשרים ואין שני עדים פסולים נאמנים לגבי שני עדים כשרים, ועוד שאין הכחשה אלא צצית דין וכל שצאו לצ"ד הרי אלו צמתכוונין להעיד ואין עדותן עדות:

בחלקן המפרשים יש אומרים צין אם אנסוהו צגופו להראות ממון חצירו והראה, צין שאנסוהו להציא והציא, פטור דאנוס הוא, ויש מפרשים דכל נושא ונותן חייב כל שלא היה האנס יכול לקחת אותו, מפני שזה כמציל עצמו צממון חצירו, וכן דעת הרב אלפסי ז"ל. והנכון כמו שכתב הראצ"ד ז"ל דאם אנסוהו אונס ממון להציא והציא חייב, שזה כמציל עצמו צממון חצרו, והיינו צרייתא דאמר לו אנס הושיט לו פקיע עמיר זה חייב, אבל אנסוהו אונס גוף להציא ממון חצרו פטור, דהיינו כסא דכספא דרב אשי:

דף קב"ב ע"א ח"א סי' ק"ח.
שאלת גוי שמכר לישראל שתי צהמות ואחר כך אמר מסיח לפי תומו שהן אותו ואת צנו מי מהימן כמו צעדות אשה, ומי דמיא להיא דמיא ציצמות (קכ"צ ע"א) גוי שהיה מוכר פירות צשוק ואמר של נטע רצעי הן, של ערלה הן, של עזקה הן, לא אמר כלום, שלא נתכון זה אלא להשצית מקחו, דאלמא אי לא דמתכון להשצית מקחו נאמן, ומינה לכל האיסורין שהוא נאמן כעדות אשה:

חשובה. **במתברא** שאינו נאמן צמה שאמר לאחר שמכרה ויאלה מתחת ידו לפי שאין עדות לגוי, וכמו שאמרנו צפרק החולך (מ"ז ע"א) צזהוה דאמר נתגיירתי ציני לצין עצמי ואמר לו רבי יהודה יש לך צנים, אמר לו הן, אמר לו אם כן לדברך גוי אחה ואין עדות לגוי, ונאמן אחה לפסול את עצמך ואין אחה נאמן לפסול את צניך. ואפילו צישראל הוצרך אציי למימר דנאמן יחידי צאיסורין ולמילף ממחניתי, כדאיחא צקדושין פרק האומר (ס"ה ע"ב) אמר לו עד אחד נטמאו טהרותיך נאמן ותנא חונא כדאיחא התם. וצריש פרק האשה רבה (פ"ז ע"ב) מוכיח צכל הסוגיא שאפילו עד אחד אינו נאמן אלא כשהצעלים שותקין, ומדין שתיקה כהודאה דמיא, ורצינו יעקב ז"ל כן פסק, הא כשהצעלים משיצין את העד שאינן מאמינין אותו צכך אינו נאמן ומותר, כל שכן צגוי אפילו מסיח לפי תומו, ואף על פי שלא נראה לנו לגבי עד אחד כצברי רבי יעקב ז"ל, מכל מקום איפשר לנו ללמוד מדבריו לגוי מסיח לפי תומו שאין משגיחין צדבריו כלל. וההיא דיצמות (קכ"צ ע"א) דשל נטע רצעי הן ושל עזקה הן, היינו טעמא, דהיה לנו להאמינו אלמלא שאמר^ל שהוא צמתכוין להשצית מקחו משום דמקחו צידו ונאמן לאסור את (שהוא) שלו שהוא תחת ידו מגו דאי צעי לא מוצין ליה נייהלן, אי נמי קלי להו, אבל צמידי דלאו דיליה לא מהימן.

דף קט"ו, קב"א, קב"ב ח"א סי' תק"פ.
עוד לא השיצ צמעיד על אשה כי צריך לומר מת וקצרתיו, אבל אט לא אמר שקצרו אינו נאמן, דכל שראה אותו שטבע או שירד צמלחמה או כיוצא צזה סומך ואומר על דרך הדמיון. ומכל מקום אם נשאת לא תלא. ויש מי שהתיר צלא אמר קצרתיו והראשון עיקר.

ועוד כתב אם צא ישמעאל תחלה ואמר מסיח לפי תומו מת והתירוה לינשא, ואחר כך צאו שני ישמעאלים ואמרו מסיחין לפי תומם לא מת, נראה לכאורה דתלא, כמו שאמרין [ק"י"ז ע"ב] צשאר הפסולים שהם נשים ועצדים ושפחות או קרובים דאזלינן צתר

כה. כנשים וכעבדים. כו. אחר כך. כז. אחד. כח. אותם. כט. שאין הכחשה אלא בב"ד, ואם באו כו'. ל. אולי צ"ל אעפ"י שלוח דעתי נוטה. לא. תחלת התשובה הוא קיצור מהתשובה הקודמת, וסופה שייך לפי הגזול בתרא. לב. שאמרנו.

סעיף י"ד לו כיצד היה מסיח לפי תומו ואמר 'אוי לפלוני' הקילו במחלטה. אעפ"כ יש לדקדק לפי תבואו. אינו נאמן מדין עדות, דגוי אינו נעדות כלל, אלא משום דקיס לן דקוטט קאמר, ומשום עיגונא הקילו חז"ל, ואין לנו לחוש שמה משכיר עדים או גוי שיאמר כן, [מחמת חומרא שהחמירו עליה בסקו]

לפי תבואו. אינו נאמן מדין עדות, דגוי אינו נעדות כלל, אלא משום דקיס לן דקוטט קאמר, ומשום עיגונא הקילו חז"ל, ואין לנו לחוש שמה משכיר עדים או גוי שיאמר כן, [מחמת חומרא שהחמירו עליה בסקו]

נחלת צבי

טעמא דה"ל [במשנה ס"י י"ח] כחב שראיות הר"ן הן חלושות, ושכל צמי דינין שהיו בסלובניק היה פשוט צענייהם להמיר, וכחב צ"י שכן פסק רצו רבי יעקב צי רז ז"ל ושהביא ראה מתשובת (הרא"ש) [*הריב"ש] ומתשובת מהרי"ק סי' קכ"ח ומתשובת מהר"ם [מרונבורג בתשובות מיימוניות נשים סי' ט], אצל הרב דוד סהן [רד"ך בית י"ח] החזיק דעת הר"ן ודחק לשנן תשובת מהר"ם ומתשובת מהרי"ק, על כן לא הכריע הרב הג"ח. וכבר נחז הגהות מרדכי [כחובות סי' ש"ו] (והרא"ש) [והרא"י, תרומה הדרש פסקים וכתיבם *סי' ר"כ] דכל היכא דאיכא פלוגתא צדינים אלו הולכין לחומרא שהוא חסור דאורייתא, והביאו רפ"ך ז"ל [בפרישה אות ד' בהגהת כחובת פסים] וגם הרב הג"ה סעיף ע"ו, וע"ש [סקל"ח] מ"ש שם צ"ש משאלת בנימין: בט. ביצד היה מסיח. כבר כתבתי [סקל"ח] שכן היא דעת הר"ן בתשובה, ומתעמא שסבר שאין ספק שכל מחכוין להעיד אומר אומר דבר לצדו, ומי שאומר מסיח לפי תומו אינו אומר אותו דבר לצדו אלא בקשר ענין לפניו או לאחוריו, וכל שלא אמר כן אינו אומר כמספר דברים אלא שרואה להודיע אותו דבר לצדו, ואינו נאמן:

הקילו במחלטה. אעפ"כ יש לדקדק לפי תבואו. אינו נאמן מדין עדות, דגוי אינו נעדות כלל, אלא משום דקיס לן דקוטט קאמר, ומשום עיגונא הקילו חז"ל, ואין לנו לחוש שמה משכיר עדים או גוי שיאמר כן, [מחמת חומרא שהחמירו עליה בסקו]

טורי זהב

לקולא היכא דאיכא פלוגתא דרבנן, והביא ראה ממסכת עדות פ"א משנה ה' שבשעת הדחק יש לסמוך אדברי יחיד, ואין לך שעת הדחק גדול מזה שתשאר עגונה כל ימי חייה כו', עכ"ל. ובספר משאת בנימין סי' מ"ד מביא דבריו להלכה, א"כ גם בזה יש לנו לסמוך אראבי"ה להתיר לאחר זמן. ונראה פשוט דהך לאלתר לא קאי על מה שמעיד בפני ב"ד שיצטרך לבוא תיכף לפני ב"ד להעיד, אלא אם תיכף אחר ביאתו אצל אנשים אומר לפניהם מעשה זה, סגי בכך, והשומע הולך אחר"כ אל הב"ד להעיד ע"ז אפילו אחר זמן, כמשמעות המשנה יבמות קכ"א ע"ב] שמע מפי החינוקות שאמרו עכשיו *באנו כו', והיינו סיפור דברים שסיפר בפני אותו שמידי אחר"כ ע"ז אמר באותה שעה עכשיו באנו כו':

משה ה' שבשעת הדחק יש לסמוך אדברי יחיד, ואין לך שעת הדחק גדול מזה שתשאר עגונה כל ימי חייה כו', עכ"ל. ובספר משאת בנימין סי' מ"ד מביא דבריו להלכה, א"כ גם בזה יש לנו לסמוך אראבי"ה להתיר לאחר זמן. ונראה פשוט דהך לאלתר לא קאי על מה שמעיד בפני ב"ד שיצטרך לבוא תיכף לפני ב"ד להעיד, אלא אם תיכף אחר ביאתו אצל אנשים אומר לפניהם מעשה זה, סגי בכך, והשומע הולך אחר"כ אל הב"ד להעיד ע"ז אפילו אחר זמן, כמשמעות המשנה יבמות קכ"א ע"ב] שמע מפי החינוקות שאמרו עכשיו *באנו כו', והיינו סיפור דברים שסיפר בפני אותו שמידי אחר"כ ע"ז אמר באותה שעה עכשיו באנו כו':

ביאור הגר"א

בסקו פ"צ דכמוצות [כ"ח ע"א] ואלו כו', דוקא אלו:

באר הגולה

י. מעובדל דרנא וכו', שם.

באר היטב

דכונאו להעיד. [ב"ש סקל"ח]. ועיין נכסת הגדולה בהגהת צ"י סעיף ס"ב. ועיין בתשובת הרא"ש כלל ל"ב סי' ה' והנאמי לעיל בסימן ו' ס"ק ה' וד"ק. גוי שאמר לישראל אנה הנחת את חבירך, והשיב הישראל בקציעות כפרים אלו נאבד לא ידענא אס נהגו אס מת, והשיב הגוי פלוני הרגו, מסל"ת הו'. תשובת צ"י סי' א' מדיני גוי מסל"ת. התחיל הגוי להסית לפי תומו לפני ישראל, וצ"ח כן בא ישראל אחר ושאל ופירש הגוי הענין, מסל"ת מיקרי. רש"ד"ס חלק אה"עו סי' מ"ג וסי' קכ"ה. גוי שמספר ליהודי בתשובת שאלה, וליהודי אחר במסל"ת, אס אחר שסיפר לראשון בתשובת שאלה סיפר לשני במסל"ת, לא הו' מסל"ת. מהריב"ל ח"א כלל א' סי' ט'. אס חפסו לגוי שהוא הרב אס היחודי, והשיב שהוא לא היה ההורג אלא חבירו, מסל"ת הו'. מהרמ"ש סי' ל"ה. והר"ש הלוי [אה"עו סי' ג'] חולק וסובר ללא הו' מיקרי. תשובת צ"י מדיני גוי מסל"ת [סי' ח']. שאלו לגוי מאין צלו לך מעות, ואמר הרגתי לפלוני ולקחתי מעותיו, מסל"ת מיקרי. הר"ש הלוי [אה"עו] סי' ג'. ועיין במהר"ם מלובלין סי' קל"ב דנראה שם ללא הו' מסל"ת. גוי מסל"ת אומר שמת פלוני, ואח"כ אומר שקר דיברתי, ומעיד הישראל ששמע מגוי אחד שפלוני מת, לא חיישין שמה מהגוי שהכחיש את עצמו שמת. הר"ם אלשיך סי' ק"ה. גוי שלא נתכוין להמיר אלא להעיד, וכל לצ"ד, ואח"כ מסל"ת, יש להסתפק אי משגיח ליה מסל"ת. מהריב"ל ח"ג סי' ע"ו. ועיין בספר פני משה [ח"א] סי' נ"ג. אס נפעם אחרונה היה מכהיש דבריו הראשונים בדרך סיפור ומסל"ת, יש להסתפק מהריב"ל ח"א כלל א' סי' (י) [דף]. אס ישראל מעיד מפי גוי שמת בעלה של פלונית, והגוי מכחיש ואמר להר"ם, אין הגוי נאמן. אצל אס גוי מסל"ת שאמר פלוני מת, ואח"כ אמר שקר דיברתי, לא נאמן. עיין נכסת הגדולה אסר, עיין נכסת הגדולה אסר, עיין חילוקי דינים: מב. אוי לפלוני שמת. ואיירי שמוסרי שמו ושם עירו וממירו, ולא איירי צאומר פתם זה שלא עמי מת, דל"כ היה לר"ך לומר קנרתיו כמ"ש בסעיף י"ז. [מב"ש סקל"ח]. ועיין נכסת הגדולה בהגהת צ"י סעיף פ"ד:

פתחי תשובה
דאפילו בא האיני יהודי לב"ד חשיב מסל"ת. וכן משמע ג"כ בתשובת הרא"ש כלל י"ח דין (ט) [ז"י ע"ש], וכן חפס בפשיטות בתשובת חכם צבי סי' קמ"א כדבריו. ועיין בספר מראות הצובאות בקונטרס אחרון לסימן זה בשם הרח"ש ז"ל [בקונטרס עיגונא דאיתתא דף י"ב ע"ב], שהביא בשם הדיין [בית י"ח] שסובר ג"כ דאפילו בא לב"ד חשיב מסל"ת כשאומר עם קישור דברים אחרים, והרב ז"ל [מהרמ"ש שם, ע"ש] השיג עליו בזה, והכריח מתשובת [הרשב"א המיוחסות לרמב"ן סימן קכ"ח והריב"ש סימן שע"ז, דכל שבא לב"ד, אפילו אמר בקישור דברים אחרים לא חשיב מסל"ת. וכתב עוד בשם הרש"ד"ס אה"עו סי' ר"מ, דב"ד דקאמר [ביבמות קכ"א ע"ב] הוא מושב ועד הב"ד, אבל מה שאמר בפני רבים לא חשיב כמו בא לב"ד. ואם בא לפני הקהל, נסתפק מהריב"ל בח"ג סי' ב', וע"ש סי' ע"ו. וכתב עוד בתשובת רש"ד"ס שם, דדוקא כשבא לב"ד ואמר בקישור דברים דפלוני מת, או לא מהני, דלמה היה ליה לבוא לב"ד על לא דבר, מוכחא מילתא דלהתיר נתכוין. אבל כשיש טעם על ביאתו לב"ד, כגון שבא לב"ד לקבור את פלוני שהוא מת וכיוצא בו, שיש תלות ביאתו לבית דין באיזו אמתלא, מהני, ע"ש. ומה שכתב הבאה"ש בשם תשובת בית יוסף, אינו יהודי שאמר לישראל אנה כו' והשיב האי"י פלוני הרגו כו'. זה הובא בשמו בקונטרס עגונות סי' קי"ג, ושם מבואר דמה שהשיב פלוני הרגו היה עם קישור דברים, ועיקר חידושו בזה דלא נימא דמה שאמר הישראל לא ידענא כו' הוא ענין אחר והוי כשאלה, ע"ש. ומה שכתב עוד בשם רש"ד"ס, התחיל האיני יהודי כו' ובין כך בא ישראל אחר כו'. יש לעיין שם, ולכאורה זהו [חידושי] [חידושו] דאף ששאלו ישראל אחר, דאילו שאלו אותו ישראל עצמו, זה מפורש בשו"ע לקמן סעיף ט"ו. ומלשון השו"ע שם תשובה שם חידוש אחר, דדוקא אם היתה השאלה [לא שנה מאוחו ישראל ולא שנה מישראל אחר] תיכף למסל"ת של האי"י, אבל אחר זמן לא מהני. אך אין דין זה מוסכם וכמו שכתבתי בפ"ת שם [סקל"ח]. ומה שכתב עוד בשם מהרמ"ש, אס חפסו לר"ך, יש לעיין שם, דלכאורה אין לך אמתלא גדולה מזו, שררצה להציל עצמו ותולה הקלקלה בחבירו בכדי לחזק דבריו. ומה שכתב עוד, שאלו לא"י כו' ועיין במהר"ם לובלין סי' קל"ב כו'. לפי הנראה כונתו על מה שהובא בשמו בקונטרס עגונות סי' שכ"ג, ואפשר לחלק. ומה שכתב עוד, גוי שלא נתכוין להתיר כו' מהריב"ל ח"ג סי' ע"ו. הובא זה בקונטרס עגונות סי' פ"ב. ושם כתב ה' חלוקות בענין זה, ע"ש. ולא ידעתי למה שבק הבאה"ש ה' חלוקות הראשונות והעתיק רק דין זה שהוא החלוקה האחרונה שם. גם צ"ע, דלעיל בסי"ק זה העתיק הבאה"ש בשם מהריב"ל ח"א כלל א' סי' ט', גוי שמספר ליהודי בתשובת שאלה וליהודי אחר במסל"ת כו' לא הו' מסל"ת. משמע דמיפשט פשיטא ליה כך, ומרדע כאן נסתפק בזה, דהא גם שם לא כיון להתיר. ואפשר לחלק, ועיין מה שכתבתי לקמן סעיף ט"ו סקל"ח. ועיין בספר קהלת יעקב שכתב (ט"ז) [ל' פורטי דינים בדין גוי מסל"ת, ע"ש]:

ראש פינה - עקבי הבית

גמ' גיטין דף ס"ו [ע"א] לענין אומר אמרו קי"ל שם דפסול, ואמר שם הטעם שמה משכיר עדים, ופריך שם הא לא תשו חכמים לצדו, ומשני כיון דלא הו' אלא דיבורא מיישני. ומתנו שם הסו"ם [ד"ה דיבורא] דכלל מקום שהעדות נגמר על פיהם, אף שלא הו' אלא דיבורא לא מיישני, ע"ש, ומתבאר לקמן סימן ק"כ [סעיף ד'] ע"ש.

חידושי הגרע"א

ב"ש סקל"ח יח] וכל שבאו לב"ד להעיד. כ"צ, ואס צא לקהל, יש להסתפק אס הו' כמו צא לצ"ד. מהריב"ל ח"ג סי' (כ') [ב] ואס אמר אמרו לאשמת פלוני שמת בעלה, לא מיקרי מסל"ת. י"י פק"ב צ"י דיבמות ו' ע"א מדפי הדיין. ואס אמר אמרו לפני שמו של פלוני, הו' מסל"ת. ועיין תשובת הר"ם אלשיך סי' (כ"ז) [ב] צ"ש תשובת הרמב"ם [והודות בצא סי' ר"א *]. ואס אמר אמרו לאשמו וצני, עיין תשובת אור נעלם סי' ל"ה:

ב"ש סקל"ח יח] וכל שבאו לב"ד להעיד. כ"צ, ואס צא לקהל, יש להסתפק אס הו' כמו צא לצ"ד. מהריב"ל ח"ג סי' (כ') [ב] ואס אמר אמרו לאשמת פלוני שמת בעלה, לא מיקרי מסל"ת. י"י פק"ב צ"י דיבמות ו' ע"א מדפי הדיין. ואס אמר אמרו לפני שמו של פלוני, הו' מסל"ת. ועיין תשובת הר"ם אלשיך סי' (כ"ז) [ב] צ"ש תשובת הרמב"ם [והודות בצא סי' ר"א *]. ואס אמר אמרו לאשמו וצני, עיין תשובת אור נעלם סי' ל"ה:

ב"ש סקל"ח יח] וכל שבאו לב"ד להעיד. כ"צ, ואס צא לקהל, יש להסתפק אס הו' כמו צא לצ"ד. מהריב"ל ח"ג סי' (כ') [ב] ואס אמר אמרו לאשמת פלוני שמת בעלה, לא מיקרי מסל"ת. י"י פק"ב צ"י דיבמות ו' ע"א מדפי הדיין. ואס אמר אמרו לפני שמו של פלוני, הו' מסל"ת. ועיין תשובת הר"ם אלשיך סי' (כ"ז) [ב] צ"ש תשובת הרמב"ם [והודות בצא סי' ר"א *]. ואס אמר אמרו לאשמו וצני, עיין תשובת אור נעלם סי' ל"ה:

ב"ש סקל"ח יח] וכל שבאו לב"ד להעיד. כ"צ, ואס צא לקהל, יש להסתפק אס הו' כמו צא לצ"ד. מהריב"ל ח"ג סי' (כ') [ב] ואס אמר אמרו לאשמת פלוני שמת בעלה, לא מיקרי מסל"ת. י"י פק"ב צ"י דיבמות ו' ע"א מדפי הדיין. ואס אמר אמרו לפני שמו של פלוני, הו' מסל"ת. ועיין תשובת הר"ם אלשיך סי' (כ"ז) [ב] צ"ש תשובת הרמב"ם [והודות בצא סי' ר"א *]. ואס אמר אמרו לאשמו וצני, עיין תשובת אור נעלם סי' ל"ה:

בתורת
שנה
מבית
בית
הר"ם
אלשיך

להנשא, וכתב הבית שמואל דדבריו אינם מוכרחים והוכיח כן מסעיף ל"ב, ושם בסעי' ל"ב הובא דברי הרשב"א דאם נפל למים ואח"כ העלו במצודה רגל מן הארכובה ולמעלה לא תולים שזה הרגל של מי שנפל למים, אלא אמרינן שמי שנפל ברח ורגל זו של אחר, וה"נ בעצמות בגוב האריות, ועיין שב שמעתתא ש"ז פי"ז.

דף קכא ע"ב

אלא מתניתין דקתני ובעכו"ם אם היה מתכוון אין עדותו עדות היכי משכחת לה במסיח לפי תומו וכו' הראשונים דנו אם אמרינן במסיח לפי תומו כל מקום שהאמינה תורה עד אחד הרי הוא כשנים, המרדכי סי' צ"ג כתב דעכו"ם מסיח לפי תומו שפלוני מת, ואחר שהתירו להנשא בא עכו"ם אחר במסיח לפי תומו ואומר שלא מת, אסורה להנשא, מבואר להדיא דלא אמרינן במסיח לפי תומו דהרי הוא כשנים.

והביאור דמסיח לפי תומו הוי נאמנות מחודשת שאומר בדרך סיחה וסיפור, ולא אמרינן בזה דהרי הוא כשנים, [ונכמו שמצינו ברמב"ן בדף קיח ע"א דבאשה עצמה שאומרת מת בעלי לא אמרינן דהרי היא כשנים, וביאר הנודב"י קמא אהע"ז סו"ס מ"ה דאשה עצמה לא הוי עדות אלא נאמנות חדשה].

והביא שם המרדכי בשם ר' דוד בן קלונימוס דחולק, ואף אם עדיין לא התירו להנשא ע"פ הראשון ג"כ אין השני נאמן ומתירין אותה, והטעם משום דאין מסיח לפי תומו נאמן לומר לא מת ולכן אינו יכול להכחיש את הראשון שאומר מת, מבואר דג"כ סבירא ליה דלא אמרינן במסיח לפי תומו דהרי הוא כשנים, דלא כתב דהראשון כשנים ולכן אין השני מכחישו, אלא כתב דאין נאמנות במסיח לפי תומו לומר לא מת.

וביאור דבריו י"ל לפי מה שכתב בחידושי הגר"ח פ"ט מרוצח הלי"ד, דהקשה דהיאך עד אחד נאמן לומר לא מת [לולי הדין דהראשון נאמן כשנים], הא הוי דבר שבערוה, וחכמים הקילו משום עיגונא להאמין לעד אחד שאומר מת ולא הקילו לעד אחד שאומר לא מת, וביאר הגר"ח דנהי דאין לשני נאמנות על המעשה, מ"מ יכול להכחיש את הראשון, דזה לא הוי דבר שבערוה, ולפי זה שפיר י"ל דה"מ כשאומר לא מת בתורת עדות דיכול להכחיש, אבל במסיח לפי תומו דאי"ז עדות רק נאמנות מחודשת אינו יכול להכחיש.

הרשב"א בשו"ת מיוחסות סי' קכ"ח ג"כ דן היכא שעכו"ם מסיח לפי תומו ואמר מת ובאו ב' גוים ואומרים במסיח לפי תומו שלא מת, ובתחילה דן לומר דהשנים מכחישים את הראשון שאומר מת, אך כתב די"ל דהא דב' נאמנים יותר מאחד ה"מ בעדים פסולים דמה שאינם נאמנים הוא מגזה"כ, ולא משום חשש משקר כדאמרינן בב"ב קנ"ט ע"א, משא"כ עכו"ם דאינו נאמן משום דפיהם דיבר שוא אלא דדרך סיפור וסיחה נאמן, וא"כ הראשון אחר שנתקבל והתירו האשה הוי כעדות של שנים, והשנים שמכחישים אותו אינם עדות אלא סיפור בעלמא, ואין הסיפור יכול להכחיש את העדות.

בדברי הרשב"א מבואר דאין הטעם כמו ר' דוד בן קלונימוס דמסיח לפי תומו אינו נאמן לומר לא מת, דהא הרשב"א כתב דרק אחר שקיבלו את הראשון אין המכחישים נאמנים, אבל קודם שנתקבל יכולים להכחישו, ולר' דוד בר קלונימוס גם קודם שהתירו ע"פ הראשון אין נאמנות במסיח לפי תומו לומר לא מת.

ובדברי הרשב"א מבואר דע"י מסיח לפי תומו אמרינן דהרי הוא כשנים. [וצ"ב בדברי הרשב"א דכיון דס"ל דהרי הוא כשנים א"כ הוי עדות, ומ"ט אין השנים האחרים יכולים

שמעיד במים שאין להם סוף אם נישאת תצא, אמנם בפשוטו אי אפשר לומר כן כמבואר בסוגיין דגם בעכו"ם שמסיח לפי תומו ג"כ אם נישאת לא תצא, וה"ה אם נישאת בעד אחד דלא תצא.

והקשו הברית אברהם והבית הלוי ח"ג סי' י"ב דכיון דכל הנאמנות של עד אחד הוא מדרבנן משום עיגונא, א"כ במים שאין להם סוף שאסורה להנשא ליכא עיגונא, והדר דינא דאינו נאמן מן התורה דהוי דבר שבערוה. וביארו דחכמים האמינו לעד אחד כשנים [וסיבת הדבר שהאמינו הוא עיגונא], וא"כ ע"י העד נתברר שנפל למים שאין להם סוף כמו ע"י עדים, ועכשיו דנים בדין רוב דלגבי אשת איש הדין דלא תנשא ואם נישאת לא תצא, (ועיין באוצר הפוסקים סי' י"ז סעי' ל"ד אות רע"ט שהביאו דברי האחרונים בזה).

דף קכב ע"א

אבא יודן איש ציידן אמר מעשה בישראל ועכו"ם שהלכו בדרך ובא עכו"ם ואמר חבל על יהודי שהיה עמי בדרך שמת וקברתיו הרמב"ם פי"ג מגירושין הלכ"ה כתב שהעכו"ם אמר איש שיצא עמי מכאן מת, וכן הוא בשו"ע אהע"ז סי' י"ז סעי' י"ז, וכתב הבית שמואל סקנ"ג דדוקא שאמר שיצא עמי מכאן, אבל אם אמר רק איש שיצא עמי לדרך ולא אמר מכאן, חיישינן שמי שיצא עמו מכאן הלך, ונתלווה עמו איש אחר והוא מת.

אמנם הרא"ש בתשובה כלל כ"א כתב דהכא איירי שאמר שיהודי שנתלווה עמו מת ועדים יודעים שפלוגי נתלווה עמו, והקילו בעיגונא שאין צריך לחקור את הגוי אם זה אותו יהודי, או שמא מי שנתלווה עמו הלך ואח"כ בא יהודי אחר להתלוות עמו והוא מת, והט"ז שם בסקי"ח האריך לתמוה על דברי הרא"ש ע"ש.

להכחישו, ועל כרחך צ"ל דרק אחר שנתקבל הסיפור הוי כשנים ולכן אין הב' יכולים להכחישו].

אמנם המרדכי בסי' פ"ט כתב דמסיח לפי תומו הוי כשאר פסולי עדות לענין הכחשה, והובא ברמ"א אהע"ז סי' י"ז סעי' ל"ז, ולכאור הביאור בזה דס"ל דע"י מסיח לפי תומו גם מסתלק ^{אוצר החכמה} החשש משקר של העכו"ם ונאמן כשאר פסולי עדות, ושפיר אמרינן דבמסיח לפי תומו הרי הוא כשנים כשאר פסולי עדות. והנה דעת ר"ע לקמן דף קכב ע"א דהאמינו בעדות אשה רק עד כשר ולא עד פסול, ואפ"ה מודה במעשה דפונדקית דמסיח לפי תומו נאמן, ואם נימא דהגדר במסיח לפי תומו דמסלק את החשש משקר ונאמן מדין עד אחד, הא ר"ע סובר דהאמינו רק לעד כשר, ועל כרחך דמסיח לפי תומו הוי נאמנות מחודשת ובזה מודה ר"ע, [ובדעת חכמים דהוכיחו מפונדקית, עיין מה שיתבאר בזה בדף קכב ע"ב בתוס' ד"ה פונדקית].

מדיבוריה דרב נחמן אזלא דביתיהו דחסא ואינסיבא הרמ"א סי' י"ז סעי' ל"ד פסק בשם הגהות מרדכי דהא דלא תצא רק היכא שנישאת בהוראת חכם או בטעות, אבל אם נישאת בעבריינות תצא.

והוכיח כן מסוגיין דמדבוריה דר' נחמן אזלא ואינסיבא, מבואר דבלא זה אם נישאת תצא.

אמר ר' אשי ש"מ הא דאמור רבנן מים שאין להם סוף אשתו אסורה הי"מ לכתחילה אבל אי נסיב לא מפקינן לה מינה ברמב"ם פי"ג מגירושין הלי"ט ובשו"ע סי' י"ז סעי' ל"ד ל"ה, מבואר דגם בעד אחד במים שאין להם סוף אם נישאת לא תצא, ובפתחי תשובה שם ס"ק קל"ט הביא מהברית אברהם שדייק בדברי הטור דדוקא בב' עדים במים שאין להם סוף אם נישאת לא תצא, אבל בעד אחד